

LUNDS
UNIVERSITET

Institutionen för psykologi
Psykologprogrammet

På spaning efter kreativiteten och dess självbild...

En studie av unga kvinnor

Cecilia Eliasson och Helena Eriksson

Psykologexamensuppsats ht 2007 Vol. []

Handledare: Ingegerd Carlsson

Examinator: Roger Sages

Eliasson, Cecilia & Eriksson, Helena. (2007).

På spaning efter kreativiteten och dess självbild...

En studie av unga kvinnor.

Psykologexamensuppsats. Institutionen för Psykologi. Lunds universitet, Vol. []

ABSTRACT

The aim of this study was to examine creativity, measured with four different tests, and self-image in 18-19 year old women ($N = 30$), and their earlier presence of imaginary companions.

The result showed that there were many correlations between the different creativity measurements. Self-image correlated significant with fluency of ideas in one test. "Psychological health" along with "skills, talent and abilities" were the two most important self-image aspects for creativity. We found negative relationships between imaginary companions and creativity, but a positive relationship with self-image. Perhaps imaginary companions have had a more social rather than creative function, for the women in this study. However, since the number of participants was small, there are tentative formulations to be further investigated.

Keywords: Creativity, self-image, imaginary companions, fluency of ideas, cognitive flexibility, identity, late adolescence, young adults

SAMMANFATTNING

Syftet med denna studie var att undersöka kreativitet, med fyra olika test, samt självbild hos kvinnor som var mellan 18 och 19 år ($N = 30$), liksom tidigare förekomst av låtsaskompisar. Resultaten visade att det fanns många korrelationer mellan olika kreativitetsmått. Ett signifikant positivt samband fanns mellan god självbild och idéflöde i ett test. Psykiskt välmående och Färdigheter, talanger och begåvning var de två viktigaste självbildsaspekterna för en hög kreativitet. Vi fann negativa samband mellan låtsaskompisar och kreativitet, men positiva samband mellan låtsaskompisar och självbild. Detta kan betyda att låtsaskompisar har haft en mer social än kreativ funktion, för kvinnorna i denna studie. Dock var antalet deltagare litet, vilket ger osäkra formuleringar som bör undersökas mer i framtida studier.

Nyckelord: Kreativitet, självbild, låtsaskompis, idéflöde, kognitiv flexibilitet, identitet, sen adolescens, unga vuxna

FÖRORD

Ungdomar som mår dåligt. Långa köer på BUP. Självskador. Anorexi. Mobbning. Ensamhet. Gruppträck. Kuvade unga. Isolering. Passivitet. Utseendefixering. Vilken självbild har egentligen unga kvinnor i 18-19 års ålder? Frågan förde oss samman i ett antal diskussioner. Vi mötte kreativitetsforskaren Ingegerd Carlsson på en forskardag hösten 2006 och pratade engagerat om både kreativitet och unga kvinnor. Vårt gemensamma tema blev *kreativitet, självbild och "kanske någon mer aspekt"*. Vi fortsatte fundera tillsammans: Hur lätt är det att vara kreativ ung kvinna idag? Dessa tankar ledde oss vidare till frågor om: Hur är självbilden hos den kreativa unga kvinnan idag? Vilka förmågor, fysiska, psykiska samt vilka relationer med omgivningen är gynnsamma eller ogynnsamma för den kreativa unga kvinnan osv.?

Utifrån dessa och andra liknande frågeställningar försökte vi, som författare, sedan ringa in och hitta fokus för vår psykologexamensuppsats. Vi samtalade med professor emeritus Gudmund Smith och han gav oss inspiration. Vid en litteraturgenomgång fann vi en doktorsavhandling av Eva Hoff som behandlade olika aspekter av kreativiteten. Hennes tankegångar kände vi oss bekväma med och vi började fundera i banor att till viss del kunna använda några av de frågeställningar som hon hade haft för sin målgrupp 10-12 åringar – till våra tilltänkta 18-åringar. Vi hade en föreställning om att 18-åringarna, liksom Evas 10-åringar, hade nått en nivå som var relativt stabil och där individen hade konsoliderats så pass att till exempel kreativa aspekter kunde få mer uttryck än tidigare. Vi sonderade terrängen och fann olika kreativitetstest ifrån olika kreativitetsskolor. Eva Hoff hade ett antal olika kreativitetstest som hon hade undersökt sambandet mellan. Detta gjorde oss nyfikna. Fanns det något ultimat kreativitetsmått eller var det en kombination av olika mått som skulle visa sig vara mest effektivt i "jakten" på kreativiteten? Hon hade också studerat fenomenet låtsaskompisar och vad detta kunde innebära för kreativiteten. Låtsaskompisar tyckte vi var en intressant kreativ aspekt. Även om fenomenet hos gemene man är relativt okänt, florerar fenomenet i anekdoter och även i forskning om barn. Vi hade en övergripande önskan om att väva en tät "kreativitetsväv", för att vara säkra på att fånga kreativiteten.

Vi undersökte vilket test som var lämpligt att använda som självbildstest och fastnade ganska snart för det som Hoff använt, "Jag tycker jag är" (ref. Ouvinen-Birgerstam), som är ett av de vanligaste självbildstesterna för barn och ungdomar. Det var indelat i olika dimensioner, liknande de som vi tidigare hade funderat över och velat undersöka. Vi förhörde oss hos

testkonstruktören Pirjo Ouvinen-Birgerstam, som är lektor på Institutionen för Psykologi på Lunds Universitet, och hon berättade att detta test även hade använts på gymnasieelever med mycket bra resultat.

Vi beslutade oss för att inrikta vårt examensarbete mot ”kreativitet, självbild samt fenomenet låtsaskompisar” bland unga vuxna kvinnor i 18-19 års ålder som gick tredje året i gymnasiet.

Nu vill vi först och främst tacka vår handledare Ingegerd Carlsson för hennes engagemang och tålamod samt den ovärderliga kunskap som vi fått del av under processens gång med detta arbete. Vidare vill vi tacka Gudmund Smith för all inspiration och kunskap han delat med sig av under våra många samtal, samt den bedömningshjälp vi fått med Creative Functioning Test-protokoll. Vi vill också tacka Eva Hoff som varit till stor hjälp med material till Collagetestet, Unususal Uses Test och Aktivitetsformuläret, samt hjälp med CFT-apparaturen. Ett stort tack till Pirjo Birgerstam som lånat ut manualen till ”Jag tycker jag är”. Vi tackar även pedagogen Ulf Torper för hans starthjälp med statistikbearbetningen. Vi vill också tacka våra kära familjer för allt stöd, och all uppmuntran. Sist men inte minst vill vi tacka alla deltagare, deras bildlärare samt alla de collagebedömare som ställde upp, då det utan deras insats inte hade varit möjligt att genomföra denna studie.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

TEORETISK REFERENSRAM	2
Kreativitet	2
Teori om kreativitet	2
Testmetoder för kreativitet	5
Consensual Assessment Technique - Collagetestet	5
CFT och den perceptgenetiska teorin	5
Självbild	7
Teori om självbild.....	7
Låtsaskompis	10
Teori om låtsaskompis	10
Självkänsla, själv censur och kreativitet	11
Adolescens och identitetsutveckling	11
Könsperspektiv på kreativitet och självbild	13
Tidigare forskning om kreativitet och självbild	14
SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR	16
METOD	17
Deltagare	17
Material	17
AQ – The Activity Questionnaire, Aktivitetsformuläret	17
Collagetestet.....	18
Oberoende bedömare	18
UUT - Unusual Uses Test.....	19
CFT – Creative Functioning Test.....	20
”Jag tycker jag är”	22
Kreativitetsindex.....	24
Procedur	24
Första momentet.....	24
Andra momentet	25
Bearbetning	26
Statistisk bearbetning	26
Sekretess	26
RESULTAT	27
Deskriptiva värden	27
AQ	27
Collagetestet.....	27
UUT.....	27
CFT	27
CFT humantema	27
Resultat på totalmättet	28
Resultat på de fem självbildsdimensionerna	28

Korrelationsvärden	28
<i>Korrelationer mellan de olika kreativitetstesten</i>	28
<i>AQ</i>	28
<i>Collagetestet</i>	28
<i>UUT</i>	29
<i>CFT</i>	29
<i>Sambandet mellan kreativitet och självbild.....</i>	29
<i>Resultat på totalmättet i ”Jag tycker jag är” kontra kreativitetsmåttan</i>	29
<i>Resultat på självbildsdimensionerna kontra kreativitetsmåttan</i>	30
<i>Fysiska egenskaper.....</i>	30
<i>Färdigheter, talanger och begåvning.....</i>	30
<i>Psykiskt välmående.....</i>	30
<i>Relation till kamrater och lärare.....</i>	30
<i>Samband mellan självbildsdimensionerna och CFT Humantema</i>	31
<i>Samband mellan självbildsdimensionerna och kreativitetsindex</i>	31
<i>Samband mellan låtsaskompis i unga år kontra kreativitet i vuxen ålder</i>	31
DISKUSSION.....	33
Korrelationer mellan de olika kreativitetstesten	33
<i>AQ</i>	33
<i>Collagetestet.....</i>	34
<i>UUT.....</i>	34
<i>CFT</i>	35
Sambandet mellan kreativitet och självbild hos unga kvinnor	36
<i>”Jag tycker jag är”</i>	36
Sambandet mellan de fem självbildsdimensionerna kontra kreativitet	37
Sambandet mellan låtsaskompis i unga år kontra kreativitet i vuxen ålder.....	38
Metodfrågor	41
<i>Begränsningar, bortfall och generaliserbarhet.....</i>	41
<i>Val av metod.....</i>	41
Etiska överväganden	42
Förslag till framtida forskning.....	42
REFERENSER	43

BILAGOR

Bilaga A Inbjudan till kvinnliga elever i årskurs 3

Bilaga B Frågor om ungdomars fritid – AQ

Bilaga C Instruktioner till Ungdomar, Collagetestet

Bilaga D Instruktioner till Collagebedömarna, Collagetestet

Bilaga E Kategorilista för flexibilitetsdimensionen i UUT

Bilaga F Tre exempel på CFT-protokoll

Sedan början av 1900-talet och fram till idag, har olika forskare reflekterat över kreativiteten hos människan och människans personlighet. De har funderat om kreativitet enbart är ett divergent tänkande, dvs. ett nytänkande eller annorlunda tänkande. Forskare har även funderat på frågorna: Vad menas med kreativitet? Vad handlar kreativitet om egentligen? Är den en skapandeförmåga, en förmåga att komma på nya idéer eller är det mer ett skapande förhållningssätt? Då, när kreativitetsfrågan var ung och forskningen började växa i ämnet, sågs det som intressant att vara kreativ och många personer ville framstå som kreativa personer, och olika kreativitetstest framställdes. Som läsare kan man undra om testpersonerna i egentlig mening var "kreativa" eller de bara var bra på att lösa kreativa test...?

Föreliggande studie avser att i en 18-årsgrupp undersöka Eva Hoffs frågeställningar i studien *Shining lights or lone wolves?* i *Creativity and self-image in primary school children* (2003), vilken riktade sig mot 10-12 åringar (N = 69). Skillnaden mellan dessa studier är förutom deltagarnas ålder, att denna studie innehåller ytterligare ett kreativitetstest, samt att undersökningsgruppen begränsas till enbart kvinnor. Studiernas likheter är att de undersöker samband mellan kreativitet och självbild, samt undersöker fenomenet låtsaskompisar eller fantasikompisar.

Det är viktigt att försöka utforska vad självbilden innehåller, för att förstå hur en individ fungerar och hur denne förhåller sig till sig själv, till andra, och livet i stort. Det finns många olika begrepp som angränsar till självbild – exempelvis självkänsla, självidentitet och självförtroende. Dessa har ett gemensamt, och det är att de handlar om individens eget sätt att uppleva och värdera sig själv.

I både kreativitet och självbild finns ett subjektivt *upplevande* av verkligheten respektive självet. Detta skapar en nyfikenhet och en vilja hos författarna att undersöka om det finns något samband mellan kreativitet och självbild. Hur ser i så fall detta samband ut? Finns det vissa dimensioner av självbilden som i högre grad samverkar med kreativitet?

TEORETISK REFERENSRAM

Kreativitet

Kreativitet är en skapande förmåga, enligt Termlexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi (Egidius, 2002). Kreativitet kan också definieras som en förmåga att skapa ny mening, dvs. att se verkligheten obunden av konventionella tänkesätt. Detta förutsätter att vi håller kontakten öppen med icke anpassade nivåer av vårt jag, dvs. med de upplevelser som ännu inte stelnat i färdiga mönster. Förbindelsen med det oordnade, kaotiska och emotionella ger oss en möjlighet att omorganisera vårt tänkande, och att avvika från det korrekta, inarbetade (Smith; ref. i Hwang, Lundberg, Rönnerberg & Smedler, 2005). Eva Hoff (2003, s. 58) definierar kreativiteten som ”ett generativt eller produktivt nytt sätt att uppleva verkligheten och sig själv på”, vilket är en modifierad version av Smith och Carlssons (1990) kreativitetsdefinition. Hoff's definition känns adekvat och är en definition som överensstämmer med författarnas uppfattning om kreativitet.

Kreativitet har studerats utifrån olika perspektiv inom psykologin (Parkhurst, 1999) och analyseras därför inom ramen för olika teorier med tillhörande testmetoder och begreppsdefinitioner (ref. i Hoff, 2003). Anhängare av en viss teori har tendensen att bara se fördelarna med det perspektivet och anser att endast de egna testen är valida. Det borde istället vara mer troligt att olika förhållningssätt visar olika delaspekter av kreativitet. Detta borde då också gälla för kreativitetsmåten, dvs. testen. Det faktum att två test inte sammanhänger starkt med varandra, kan inte översättas till att ett test mäter kreativitet och det andra inte gör det, utan båda testen faktiskt kan ringa in olika aspekter av kreativitet (Hoff, 2003).

Teori om kreativitet

Begreppet kreativitet föddes ur intelligensforskning under första halvan av 1900-talet. En av pionjärerna var psykometrikern J. P. Guilford, som genom nya testmetoder önskade kartlägga individens förmåga att göra ovanligt bruk av gamla välkända ting, t ex en tegelsten eller en dagstidning. I intelligensforskningen införde Guilford beteckningen divergent tänkande för nyskapande, okonventionellt tänkande (Egidius, 2002). Ordet kreativitet populariserades snabbt och betraktades ibland t o m som intelligensens motpol. Den kreative sågs gärna i ett romantiskt sken och många personer ansåg sig vara kreativa – även om kreativiteten ännu inte

tagit sig synliga uttryck. Det blev en våldsam ökning av kreativitetsartiklar, men trots detta var det relativt få innovationer inom kreativitetsforskningen (Smith & Carlsson, 1990). Traditionellt har kreativitet undersökts inom fyra olika områden, dvs. *den kreativa processen*, *den kreativa personen*, *den kreativa produkten* och *den kreativa miljön* (den sistnämnda ibland kallad *press*)(Hoff, 2003).

I början på 1900-talet urskilde man fyra stadier i *den kreativa processen*: preparation (förberedelse), inkubation (ruvande), inspiration och bearbetning (Egidius, 2002). I våra dagar anses *den kreativa processen* bestå av fantasifullt eller intuitivt tänkande kombinerat med rationellt tänkande, där fantasin har för avsikt att kunna leda till kreativitet (Arieti, 1976; Rothenberg, 1979; May, 1975/1994; ref. i Hoff, 2003). *Den kreativa personen* beskrivs ofta som entusiastisk, flexibel, självsäker och villig att ta risker. Det finns även andra inslag såsom introversion, labilitet samt neuroticism (Barron, 1963; Barron & Harrington, 1981; Eysenck, 1995; Martindale, 1989; ref. i Hoff, 2003). *Den kreativa produkten* benämns vara originell och användbar (Martindale, 1989; ref. i Hoff, 2003). *Den kreativa miljön* utmärks av positivt debattklimat, idéstöd, öppenhet, frihet samt lekfullhet (Amabile, 1996).

Ett av de mest utbredda och använda kreativitetsbatterierna härstammar från Paul Torrance (1965; ref. i Hoff, 2003) och kallas för Torrance Tests of Creative Thinking [TTCT] (1962), eller Minnesota tests of Creative Thinking - Torrance (ref. i Amabile, 1983). Dessa test låter deltagare avlägga svar både muntligt, skriftligt och genom att rita/skissa. Svaren bedöms i enlighet med de fyra dimensionerna som Guilford (1967; ref. i Hoff, 2003) en gång anvisade; *flöde*, *flexibilitet*, *elaboration* och *originalitet*. Dessa dimensioner gör det möjligt för forskarna att bedöma olika aspekter av kreativiteten.

Redan Binet ansåg att de flesta kognitiva kreativitetstest mätte divergent tänkande, dvs. det tänkande som är riktat mot olika alternativ och nya idéer. Sådant tänkande är mer kreativt än det konvergenta tänkandet, som inte medger öppningar mot nya sätt att uppfatta och förstå (Egidius, 1997). Detta förde termen kreativitet närmare det perceptionspsykologiska området (Smith & Carlsson, 1990).

Några teoretiker har försökt konstruera mer systemorienterade modeller för kreativitet som inkluderar många olika villkor för kreativitet (Amabile, 1983; Csikszentmihalyi, 1990; Sternberg & Lubart, 1999; ref. i Hoff, 2003). Csikszentmihalyi menar att kreativa individer

utmärker sig genom att vara anpassningsbara till nästan alla situationer, och de använder de resurser som är tillgängliga för att nå sina mål. Han anser också att kreativitet sker i en interaktion mellan en persons tankar och idéer och en sociokulturell kontext. Kreativitet är inte ett individuellt fenomen, snarare ett systemiskt fenomen. Detta system är uppbyggt av tre komponenter; en kultur som har symboliska regler, en person som frambringar något nytt till den symboliska domänen, och ett fält av experter som kan validera nyskapelsen.

(Csikszentmihalyi, 1996).

Sternberg och Lubarts (1999) "investeringssteori" använder en ekonomisk aspekt likt talesättet "köp lågt – sälj högt" i idéform, genom att fundera över vad en icke-populär idé behöver för att utvecklas. Den kreativa personen skulle då behöva sex olika resurser; *intellektuell förmåga, kunskap, tankeverksamhet, personlighet, motivering* och slutligen *miljö* (ref i Hoff, 2003).

Guilfords fyra scoringdimensioner och detta sätt att se på kreativiteten kritiserades och ansågs vara för begränsande för att beskriva fenomenet. Amabile ansåg att papper-och-penna-test var för artificiella (Amabile, 1983; ref. i Hoff, 2003).

Teresa Amabile framhöll en aning rebelliskt i sin bok (1983) hur den tidiga kreativitetsforskningen tycktes vara mer fokuserad på den kreativa personen/personligheten, än den "kreativa situationen", dvs. förhållanden då kreativiteten blommar. Hon menade att forskare borde fokusera mer på socialpsykologi samt miljöpsykologi när det gällde kreativitet. I boken behandlade hon även den kreatives motivation, lärande och problemsökningsförmågor. Hon menade att den kreativa var utrustad med tre nödvändiga förmågor, dvs. medfödda förmågor, inlärningsmöjligheter samt viss attityd till uppgiften (Amabile, 1983).

Smith och Carlsson talar om kreativitet som "ett generativt eller produktivt sätt att uppleva verkligheten, inklusive det egna jaget". De antar, i enighet med andra forskare med personlighetspsykologisk orientering, att den generativa kvaliteten i verklighetskontakten gynnas av öppen kommunikation mellan olika upplevandenivåer. "Oanpassade" eller primitiva typer av upplevande och psykisk funktion måste alltså vara tillgängliga för "återanvändning" eller rekonstruktion. I detta finns nämligen individens chans att kunna starta om på nytt och bryta med invanda upplevelsemönster (Smith & Carlsson, 1990).

Nästan alla definitioner av kreativitet handlar om originalitet och nyskapande. Parkhurst (1999; ref. i Hoff, 2003) sammanställde och kritiserade olika kreativitetsdefinitioner, däribland kreativitetsgruppen på Lunds Universitet, för att deras definition saknade nyhetsaspekten. Hoff och Carlsson förändrade därför definitionen (2002) till följande: ”ett produktivt eller generativt nytt sätt att uppleva verkligheten – inklusive den upplevande personens egna jag”. Denna definition fokuserar på den kreativa processen (ref. i Hoff, 2003).

Testmetoder för kreativitet

Consensual Assessment Technique - Collagetestet

Teresa Amabile har skapat en ny teknik för att mäta kreativitet, kallat Consensual Assessment Technique. Detta sätt att bedöma kreativiteten kan användas vid åtskilliga tillfällen, exempelvis vid verbala uppgifter samt vid konstnärliga uppgifter som när ett collage skapas. I denna studie kommer Collagetestet i fortsättningen att innefatta både collageskapandet samt det efterföljande bedömningsförfarandet. Alla deltagare får ett givet material att skapa collage av, som sedan bedöms, inte av forskare, utan av ett större antal bildbedömare som är vana att bedöma collage och som har öga för kreativitet. Det blir då en konsensusbedömning av det nyskapande innehållet, detta för att minska den individuella bedömningen till förmån för den mer interpersonella kreativitetsbedömningen. (Se Bilaga D.) I en av Amabiles studier med vuxna collageskapare (1979) var interbedömar-reliabiliteten så hög som .79 på kreativitetsdimensionen (Amabile 1996).

CFT och den perceptgenetiska teorin

Den perceptgenetiska tekniken möjliggör systematiska observationer av microprocessen bakom varseblivningen. I bästa fall kan man följa förloppet från begynnelsen i individens tidiga, primitiva, subjektiva upplevande till dess individen ser en stabil objektiv bild av verkligheten. I en lång serie av perceptgenetiska undersökningar med psykologiskt meningsfulla stimulusbilder (Kragh & Smith, 1970; Smith & Westerlundh, 1980; ref. i Smith & Carlsson, 1990) har det visats att dessa microprocesser ofta blockeras av försvarsstrukturer. Då microprocesserna speglar individens subjektiva historia och individuella anpassningsstil, berör tekniken inte bara varseblivning, utan också bredare aspekter av individens personlighet. Vad ett perceptgenetiskt experiment kan avslöja om perceptionsprocessen – dess frihet från hämningar eller förvanskning genom försvarsaktiviteter, dess rikedom eller relativa

torftighet – är därför med stor sannolikhet karaktäristiskt för hela individen. I den omvända, inverterade genesen visas stimulus efter att en korrekt objektiv beskrivning gjorts, på kortare och kortare tid. Den inverterade genesen bedöms med hänsyn till i vilken grad testpersonen frigör sig från den kongruenta stimulusbilden. Här visas om individen har en benägenhet, eller obenägenhet, att överge sin korrekta tolkning och istället acceptera mer ofärdiga och subjektiva tolkningar. Det avgörande är om testpersonen kan lösgöra en egen uppfattning om bilden. Det bör understrykas att den intersubjektivt korrekta tolkningen har en auktoritativ prägel. Frestelsen är stor för individen att hålla fast vid den korrekta tolkningen och inte ge sig ut på fantasifulle äventyr. Det finns individuella skillnader hur man uppfattar bilden. Å ena sidan kan man ha ett behov av att vara anpassad och svara rätt, å andra sidan kan man ha en önskan och förmåga att skapa en egen upplevelsevärld, där man tar minimal hänsyn till den objektiva omvärlden (Smith & Carlsson, 1990).

Vilka personlighetsdrag kan urskiljas med CFT? Kreativitet förutsätter förutom förmåga till rekonstruktion av egna, inre processer också ett visst mått av oberoende gentemot yttre stimulering. Bland vissa grupper har det tydligt framkommit en vilja till autonomi, ibland uttryckt som en ”motvilja mot att härma andras idéer”. I tidigare forskning har det framkommit att flertalet av de kreativa individerna hade ett långt perspektiv bakåt, ibland med sensuella, välbevarade minnen från 1-2 års ålder. Kopplat till engagemang till den egna levnadshistorien fanns även ett intresse för drömmar. De kreativa personerna hade en tolerans för ångest och obehag i måttliga doser. Ångesten kan ses som den motivationella motorn bakom kreativa aktiviteter (Smith & Carlsson, 1990). I boken *The Creative Process* redovisas forskning om hur högt kreativa i speciella experimentella försök har varit mer benägna att identifiera sig med den aktiva, aggressiva parten i en dyad hellre än den passiva. De kreativa är förmodligen inte mer aggressiva, i utagerande mening, utan det föreslås att de är mindre neurotiska och kan medvetandegöra vredesimpulser innan de reagerar. Där finns också ett markerat konfliktmedvetande, t o m en konfliktglädje. Kreativt arbete skulle kunna betecknas som konstruktiv konfliktbearbetning. Försvarsmekanismer skulle kunna utgöra ett starkt kreativitetshinder, men en viss form av distanserad, symboliserande, omtolkning (repression) är snarare regel än undantag hos de kreativa. Direkt hindrande för kreativ verksamhet är dominerande isoleringsförsvar, depression och svår ångest (Smith & Carlsson, 1990).

Smith och Carlsson formulerar det kreativa förhållningssättet på följande sätt.

Perceptionsprocesser som växer fram inom ramen för en konventionell verklighetsuppfattning har lite utrymme för subjektivt innehåll. Vardagsperception blir lätt automatiserad vid upprepning, fastän djupt personliga känslor och upplevelser kan ha varit inblandade från början. Passiv tolerans av subjektivt innehåll är inte tillräckligt för att garantera en kreativ hållning. I det kreativa arbetet används det subjektiva materialet och utnyttjas för konstruktion av alternativa verklighetsbilder (Smith & Carlsson, 1990).

Att skapa är att vara aktiv, inte passiv, det är att återknyta förbindelsen med den konstruktiva processens tidiga stadier. Medan den raka genesen belyser kommunikationen mellan yta (logik) och djup (fantasi) i individens upplevande, hans möjligheter till emotionellt engagemang i skapande arbete, speglar den omvända eller inverterade genesen mera direkt skapandets intentionella sida, modet att bryta mot konventionen och att utmana den egna ångesten. (Smith & Carlsson, 1990, s. 9).

Humantema i den raka genesen utgör en indikation på individens emotionella engagemang. Vid ett abstrakt tänkande finns det en mindre sannolikhet för humantema. I tidigare forskning har man funnit att humantema korrelerar med sensitivitet för subliminala tecken. Humanteman är också vanliga hos de professionella artisterna (Smith & Carlsson, 1990).

Självbild

Definitionen på självbild är den uppfattning en person har om sig själv (Egidius, 2002). Självbild, självförtroende och självkänsla är nära besläktade med varandra. Självförtroende handlar om det du *gör* – att du har en tillit till din kapacitet. Självkänsla handlar om den du *är* – det rykte du har inom dig själv (Cullberg Weston, 2007). Masreliez-Steen & Modig(1998) definierade också självkänsla som värdet man tillskriver sig själv, och att man känner trygghet med den man *är*, oavsett vilka prestationer man *gör*.

Teori om självbild

Självbilden kan liknas vid en databank av tidiga varseblivningar om självet som kontinuerligt fylls på och modifieras (Johnson, 2003). Vi har en känslomässig resonansyta som reagerar på och påverkas av andras människors omdömen. Vi anpassar oss efter omgivningens reaktioner

i form av gillande eller avvisande, vilket ursprungligt fungerar som en överlevnadsinstinkt. Självbilden är alltså kunskapen som individen har om sig själv, medan självkänsla är ett värderande och känslomässigt förhållningssätt till den egna självbilden. Diskrepans mellan kunskapsaspekten och värderingsaspekten kan uppkomma genom att individen tidigt i livet anpassar sitt beteende efter omgivningens reaktioner, i form av avvisande eller gillande, och inte tillgodoser de egna behoven tillräckligt mycket. Om det är alltför svårt att nå upp till idealsjälvet blir resultatet ofta låg självkänsla och psykiska problem såsom depression (Johnson, 2003).

Enligt Cullberg Weston (2005) börjar redan det nyfödda barnet skapa sin självbild i spegling och interaktion med andra människor. Under uppväxten påverkas och formas individen till stor del av den kultur och de normer som finns i samhället han/hon lever i. Detta skapar en ”ram” för hur man bör vara, och integreras i självbilden. Cullberg Weston (2006) delar in självbilden i tre olika komponenter. Dessa är *vårt inre privata själv*, *vårt sociala själv* samt *kroppssjälvet*. Det inre privata självet är det vi verkligen är, medan det sociala självet och kroppssjälvet är det vi visar utåt mot omvärlden.

Under tonårstiden är kroppssjälvet särskilt känsligt för omvärldens betraktande, och negativa kommentarer kan skapa långvariga komplex över denna del av självet. När det gäller det sociala självet, kan man genom en självsäker attityd dölja en inre osäkerhet, och därmed ge en inkorrekt bild av individens sanna själv. Det privata självet är komplext till sin natur, och det krävs självreflektion och eftertanke för att komma tillrätta med denna del av självet, och därmed en betydande del av självbilden. Det är viktigt att skapa plats för avskildhet i tid och rum. När man bottnar i sig själv, och känner sina egna behov och gränser, blir man också tydlig i förhållande till omgivningen (Cullberg Weston, 2005).

För att skydda oss mot omvärlden håller vi ofta upp olika masker som förutom att skydda även kan bli ett hinder så att vi inte kan stå i kontakt med oss själva på djupet (Cullberg Weston, 2005). De dolda sidorna av självet finns i många olika varianter enligt Cullberg Weston. Det *blinda självet* är de sidor av oss som vi delvis är medvetna om och som vi inte vill kännas vid. Det *falska självet* utvecklas ofta av individer som växt upp med föräldrar som varit dominerande och självupptagna, och som använt barnen för egna syften. Motsatsen till det falska självet är det *autentiska självet* där man tillåts att sträva efter sin egen inre plan. Det *oönskade självet* är medvetna skamfyllda sidor av oss själva som vi inte vill att omgivningen

ska känna till. Det *omedvetna självet* består bl a av minnen från barndomen som vi upplevde så tidigt att vi inte kunde sätta ord på dem – ”den icke tänkta kunskapen” som är en term myntad av psykoanalytikern Bollas (1995; ref. i Cullberg Weston, 2005) för att beskriva alla erfarenheter från vår förspråkliga tid i livet. Vi har inte ord för erfarenheterna, men de påverkar vårt liv i stor utsträckning.

De idealiserade självbilderna kan fungera som motivation och strävan framåt i livet. De kan också innebära en risk för individen, om idealen inte överensstämmer med förmågan, om det finns en diskrepans mellan idealsjälvbilden och möjligheten att uppnå detta ideal. Denna klyfta mellan det egna självet och idealet kan orsaka en ständig känsla av misslyckande och leda till depression (Cullberg Weston, 2005).

Begreppet självbild gränsar till termen självidentitet som handlar om det som individen upplever som konstant och varaktigt i den egna personen (Egidius, 2002). Vi har ett behov av en sammanhängande och konsistent självbild, och därmed en upplevelse av en egen identitet (Hwang, et al., 2005). Bristande konsistent självbild kan leda till identitetskriser. Hos tonåringen som ännu inte utvecklat en egen identitet är detta en viktig utvecklingsfas. Identitet är en term som inom den engelskspråkiga litteraturen har synonymer såsom self-concept, och även andra ”self”-begrepp. I en studie av Ouvinen-Birgerstam (1984) som ligger som grund för självskattningstestet ”Jag tycker jag är”, används begreppet identitet i betydelsen personlig identitet, vilket avser ”individens medvetenhet om och upplevande av sig själv som en bestämd och unik person i ett eget historiskt och socialt sammanhang” (Ouvinen-Birgerstam, 1984). Det handlar alltså om individens eget upplevande av sig själv i ett fenomenologiskt perspektiv, och den fastställs genom att fråga individen genom självskattningsformulär. Ofta finner man i mätningar av självbild att positiva självvärderingar och positiv självbild har ett nära samband med psykiskt välmående. Individer som har låga värden på psykiskt välmående är sällan nöjda med sig själva, uttrycker ofta en negativ självuppfattning samt har en negativ självbild (Ouvinen-Birgerstam 1985/1999; i Hoff 2003).

Självidentiteten är individens objektsaspekt, hur personen uppfattar sig själv som objekt för sin egen uppmärksamhet, och omfattar den del av identiteten som är tillgänglig för medveten reflektion (Gustavsson, 1975; i Blomberg, 1994). Identitetens objektsaspekt är mätbar och därför tillgänglig i självskattningsundersökningar som ”Jag tycker jag är”. Ofta korrelerar en positiv och välstrukturerad självvidentitet med en stark jagidentitet (Blomberg, 1994).

Låtsaskompis

Det har skapats många kända låtsaskompisar både under tidigare och senare år, t ex. skrev A. A. Milne en bok, om låtsaskompisen Nalle Puh (1969). Ett annat exempel är Piagets (1951/1967) dotters "Oiseaux" som beskrevs i hans bok "Play, dreams, and imitation in childhood"(ref. i Hoff 2003). Flera exempel på böcker om låtsaskompisar finns av författarinnan Astrid Lindgren t.ex. Karlsson på taket och Nils Karlsson-Pyssling. I dagstidningen finns även en serie om Kalle & Hobbe, ritad av Bill Waterson, där Hobbe är en tygtiger när föräldrarna eller någon annan är närvarande, men är en "riktig tiger" när Kalle är ensam med honom.

Teori om låtsaskompis

Inte bara författare, utan många barn skapar i själva verket fantasivänner och fantastiska världar. Ca 60 % av barnen har enligt forskning någon gång under sin barndom en låtsaskompis (Singer & Singer, 1992; Taylor, 1999; ref. i Hoff 2003). Många har sina låtsaskompisar så tidigt som vid treårsålder, och har därför svårt att minnas detta som vuxen. En väg för att få mer information om fantasiförmågan i olika åldersgrupper är att forska kring låtsaskompisar eller fantasikompisar. Fantasin finns nära våra barnsliga och emotionella vrår, och i ett avspänt läge med sänkt vakenhet blir spänningen i hjärnan låg. Då medvetandet är ofokuserat, eller fritt flytande, visar sig inre bilder, och associationer kommer och går, utan kontroll (Carlsson, 2004). Ett tänkbart samband mellan låtsaskompis och kreativitet har diskuterats av många forskare, men det finns få studier i ämnet. I en studie av Schaefer (1969a; ref. i Hoff 2003) fann man att "high-school" elever som haft låtsaskompisar var mer kreativa. Dock fann Manosevitz, Fling, & Prentice, (1997) inga kreativa skillnader hos femåriga barn, med eller utan låtsaskompisar (ref. i Hoff, 2003). I Hoff's studie fann man samband mellan låtsaskompisar och vissa kreativitetstest. Det fanns inga samband mellan låtsaskompisar och självkänsla, däremot framkom könsskillnader i resultatet. Det var fler flickor som hade låtsaskompisar, och flickorna blandade in andra kompisar i leken med låtsaskompisarna i större utsträckning än pojkarna. Bland låtsaskompisarna förekom stora variationer, bl a fanns där mjukisdjur, småfolk, vilda djur samt barn i samma ålder som deltagaren själv. Barnen rapporterade att de hade blivit inspirerade av syskon, kompisar och TV att hitta på låtsaskompisar. De flesta lekte med dem i sina egna rum, men vissa låtsaskompisar följde med överallt, även till skolan. Deltagarna kände sig dock en aning

obekväma när de pratade om sina låtsaskompisar, vilket kunde tolkas som om de kände sig för gamla för att ha (eller berätta om) låtsaskompisar. I studien fann man också att låtsaskompisar var användbara på olika sätt i bildandet av en identitet i barndomen. Fem olika huvudfunktioner identifierades a) *tröst och sällskap*, b) *motivation och självreglering*, där låtsaskompisen motiverade barnen till skolprestationer, att bli sams med verkliga vänner och att följa eller bryta mot regler samt c) *självförtroendeförstärkning*, då barnet kunde höja sig själv genom att ge låtsaskompisen negativ karaktär t ex någon som får bära hundhuvudet. Deltagaren kunde även d) *expandera sin personlighet* och låta låtsaskompisen sanktionera könsroller och experimentera med ovana karaktärer. Slutligen framkom i Hoff's studie faktor e) *livskvalitetsförhöjning*, där låtsaskompisen gav livet mera färg och där man kunde besöka utopiska fantasivärldar (Hoff, 2003).

Självkänsla, självcensur och kreativitet

Tidigare studier har visat ett samband mellan självkänsla, självcensur och kreativitet (Williams, 2002). Man har funnit att låg självkänsla och brist på stabil självbild orsakar en självcensur som verkar hämmande på kreativiteten. Självcensur är ett medvetet val att hålla tillbaka idéer, eller en omedveten hämning av det kreativa flödet. Självcensur anses också vara ett resultat av kognitiva processer av självdömande natur. När en individ gör en självbedömning av sina kreativa idéer och finner att de är underliga eller oanvändbara, gör hon ett medvetet val att inte delge dem till andra. Självcensur sker också på en undermedveten nivå. När en individ förväntar sig att andra ska kritisera hennes idéer, upplever hon klimatet för okonventionella åsikter som hotfullt. Detta kan medföra en omedveten mental blockering för kreativitet. Den bästa miljön för kreativitet är en atmosfär som upplevs behaglig och psykologiskt icke-hotande, så att individen kan slappna av och sänka inre- och yttre kreativitetsbarriärer (Stein, 1975; i Williams, 2002).

Adolescens och identitetsutveckling

Det finns flera namn på den utvecklingsperiod som handlar om tonåren, och den vanligaste benämningen är adolescensen (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002). Adolescens härrör från latinets *adolesco* (= växa upp) eller det engelska ordet *adult*, och kan i svensk översättning betyda "vuxenblivande". Adolescensen innebär den psykologiska, känslomässiga, kognitiva och sociala utvecklingen hos individen. Detta till skillnad från

begreppet pubertet som främst rör de biologiska förändringarna under ungefär samma period i livet (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002). Ett antal utvecklingsuppgifter ska hanteras under adolescensen. Meeks och Bernet (2001; i Wrangsjö & Winberg-Salomonsson, 2006) uttrycker det som att man ska "överleva puberteten" och klara sig igenom uppgifter som bl. a. innebär att acceptera kroppsutvecklingen, genomföra den andra separations-individuationsprocessen, utveckla en egen identitet, integrera ett moget värdesystem som bygger på etiska principer, och inte bara på det egna intresset. Adolescensen är indelad i fem faser som sträcker sig från preadolescensen i 10-12 årsåldern, tidig adolescens (12-14 år), högadolescens (14-16 år), senadolescens (16-20 år), fram till postadolescensen i 20-25 års ålder (Wrangsjö & Winberg-Salomonsson, 2006). I senadolescensen äger en *konsolidering* rum, där jagfunktionerna stabiliseras och personlighetsfunktionen blir alltmer konfliktfri. Den sexuella identiteten konsolideras och självkänslan blir successivt mer stabil. Det kan finnas risk för *identitetsförvirring* i senadolescensen, om den nya självständigheten inte kan omsättas i praktiken, när det gäller exempelvis skola, arbete och relationer till jämnåriga (Wrangsjö & Winberg-Salomonsson, 2006).

Ungdomar kännetecknas av en viss självupptagenhet, som kan innebära fokus på exempelvis fysisk uppenbarelse och kläder, samt en bristande insikt om att andra inte är lika intresserade av detsamma som de själva är. Detta kallas *ungdomsegocentrism*, och är en social kognitiv stil som uppstår därför att ungdomar har en förmåga att föreställa sig andra människors tankar men har samtidigt svårt att skilja på eget och andras intressefokus (Tetschner, 2005). Detta kan vara en förklaring till att ungdomar ofta konstruerar en inbillad publik, och föregriper andras positiva och negativa omdömen om dem själva. En viktig del av adolescensen är identitetsbildningen och utvecklingen av densamma. Identiteten handlar om individens upplevelse av sin plats i ett större socialt sammanhang (Tetschner, 2005).

Den oftast tillämpade teorin för den psykosociala utvecklingen i adolescensen är Erik Homburger Eriksons jagorienterade psykodynamiska teori (Tetschner, 2005). Han beskriver åtta olika faser som individen går igenom under sin livscykel. Varje fas har sin specifika utvecklingsuppgift, och hur uppgiften löses formar förutsättningarna för att klara av nästa fas. Ungdomsåldern är den femte fasen, "*identitet kontra identitetsförvirring*", då individen ifrågasätter den identitet och kontinuitet som denne tidigare förlitat sig på (Hwang et al., 1993). Under denna period är ungdomarna upptagna av att befästa sina roller i samhället. De

försöker sammanlänka roller och färdigheter som de tidigare lärt sig, med de ideal som är önskvärda i den kontext som tonåringen befinner sig i. Det behövs tid för att integrera identiteten med de nya krav som ställs på individen (Erikson, 1981).

Dramatiska kognitiva förändringar äger rum i adolescensen. Det finns ett *gränsöverskridande* tema som avspeglar förmågan att tänka i mer *abstrakta* banor, där teorier, ideal och metaforer ofta förekommer. Existentiella frågor, religion och politik engagerar tonåringen och denna strävan mot *självutveckling* är snarlik den självutveckling som återfinns hos österländsk religion och filosofi (Havnesköld & Risholm Mothander, 2002).

Könsperspektiv på kreativitet och självbild

Finns det någon skillnad i kreativitet respektive självbild hos kvinnor och män, och flickor och pojkar? Det är få studier som kunnat påvisa könsskillnader avseende kreativitet (Hoff, 2003). De flesta jämförelser angående könsskillnader har gjorts med tester i divergent tänkande. Dessa har dock endast visat få indikationer på skillnader rörande den kreativa processen. Det verkar inte finnas skillnad mellan kreativa män och kreativa kvinnor avseende personligheten (Baer, 1999, i Hoff, 2003). När det gäller produktion av substantiella kreativa produkter är männen mer representerade än kvinnorna (Hoff, 2003). Att det finns fler män än kvinnor som är konstnärer, författare, vetenskapsmän och uppfinnare bevisar inte att de är mer kreativa. Det kan bero på att dessa yrkesområden styrs och domineras av män och det därför är dessa kreativa produkter som premieras. En annan förklaring kan vara att kvinnor i större utsträckning använder sin kreativitet i sociala sammanhang, som i familj och andra sociala nätverk. När det gäller barn finns det få könsskillnader avseende kreativitet. Det finns studier som påvisar könsskillnader i kreativitet, i vissa kontexter. Pojkars kreativitet ökade i sammanhang då de påverkades av yttre bedömning och konkurrens. Flickornas kreativitet minskade istället i detta sammanhang (Hoff, 2003).

Carlsson, Hoff och Jönsson (2005), beskriver två studier av kreativitet ur ett genusperspektiv hos dels barn i grundskoleåldern 10 -16 år, dels studenter i åldrarna 18-40 år. När man studerade barnen (10-16 år) fanns det inga skillnader i kreativitet mellan flickor och pojkar. Däremot fann man skillnader avseende försvarsmekanismer som man studerade med hjälp av ett perceptgenetiskt test på försvarsmekanismer. Pojkarna fick oftare poäng för isolering, och flickorna hade högre poäng på sensitivitet. Det fanns inga könsskillnader avseende repression.

Repression var däremot den vanligast förekommande försvarsmekanismen hos de mest kreativa barnen. Man fann även att de kreativa barnen ofta använde kombinationer av försvar.

I studentgruppen användes man självskattningstestet BSRI - the Bem Sex Role Inventory, som mäter könsrollorientering. Vid en jämförelse mellan detta test och kreativitet fann man en signifikant skillnad hos män. Män som uppvisade en könsidentitet som innehöll androgyna drag eller en odifferentierad könsroll var mer kreativa, än de som uppvisade en tydlig maskulin eller feminin könsstereotypi (Carlsson, Hoff & Jönsson, 2005).

I en studie av Eva Hoff (2003) där sambandet mellan kreativitet och självbild undersöktes hos 10-12 åringar, fann man få signifikanta könsskillnader. Det fanns dock genusskillnader på ett aktivitetsformulär som mäter kreativa aktiviteter. Pojkarna uppvisade lägre poäng än flickorna på detta formulär. Enligt Hoff kan denna skillnad möjligtvis bero på att de kreativa aktiviteter som finns i formuläret är mer vanligt förekommande hos flickor, exempelvis att skriva poesi, rita och göra leksaker.

I Blombergs studie (1994) har man jämfört självbild hos flickor och pojkar i hög-, och senadolescensen, d v s 14-20 års ålder. Där fann man att flickorna hade en mer negativ syn på sig själv än vad pojkarna hade, åtminstone inom två områden; fysiska egenskaper och psykiskt välmående. En grupp som avvek från detta mönster var 18-åringarna, där flickorna hade en mer positiv självbild än pojkarna. Det var särskilt flickornas relationer till familjen som var bättre än pojkarnas. Medelvärdet hos de 18-åriga pojkarna i självbildstestet var mycket lägre än de yngre pojkarna i 15-årsåldern (Blomberg, 1994). Detta kan enligt Blomberg bero på den identitetsförvirring som ofta uppkommer i 18-årsåldern.

Tidigare forskning om kreativitet och självbild

Forskning på kombinationen kreativitet och självbild i denna målgrupp – 18-19 åriga kvinnor - är i det närmaste obefintlig. Författarna har sökt men inte funnit någon studie inom de båda ämnesområdena i den målgruppen. Den enda studie som har påträffats är Eva Hoff's studie II, *Shining lights or lone wolves? Creativity and self-image in primary school children* (2003). Hon har forskat på kreativitet och självbild i målgruppen 10-12 åringar. Då författarna önskade utföra en partiell replikation på denna studie, användes de kreativitetsmått som hon nyttjat. I utlandet har inga studier påträffats som tar upp kombinationen kreativitet och självbild. Var för sig finns det däremot en del träffar. En artikel som låg nära denna studies

område var en artikel om självkänsla (self-esteem), självcensur och kreativitet, som hette *Self-esteem and the self-censorship of creative ideas*, av Williams (2002). En examensuppsats av Blomberg (1994) visade att självbildstestet "Jag tycker jag är" i version Mellan- och Högstadium även gav positiva resultat under hög- och senadolescensen. Detta gjorde författarna nyfikna på om denna studie skulle få samma positiva resultat med 18-19 åringar - år 2007.

SYFTE OCH FRÅGESTÄLLNINGAR

Denna studie syftar till att undersöka om det finns samband mellan olika kreativitetstest.

Studien syftar även till att undersöka kreativitetens förhållande till individens självbild.

Ett delsyfte i studien är även att undersöka fenomenet låtsaskompisar kontra kreativitet.

De test som kommer att användas i studien är:

kreativitetsformulär AQ – Aktivitetsformulär (Hoff, 2000),

kreativitetstest Collagetestet (Amabile, 1983),

kreativitetstest UUT - Unusual Uses Test (Guilford, 1967),

kreativitetstest CFT – Creative Functioning Test (Smith & Carlsson, 1990/2001), samt

självbildstest ”Jag tycker jag är” (Ouvinen-Birgerstam, 1999).

Studiens frågeställningar är:

- Finns det samband mellan kreativitet och självbild hos unga kvinnor i 18-årsåldern?
- Finns det samband mellan de fem självbildsdimensionerna i ”Jag tycker jag är” och kreativitet?
- Finns det samband mellan Humantema i CFT och självbildsdimensionerna i ”Jag tycker jag är”?
- Finns det samband mellan de olika kreativitetstesterna?
- Finns det samband mellan låtsaskompisar i unga år och kreativitet i 18-årsåldern?

METOD

Deltagare

Deltagare var 30 kvinnor i åldrarna 18-19 år som gick tredje året på gymnasiet i en universitetsstad i södra Sverige. Studien innefattade enbart kvinnor för att få en så homogen och hanterbar grupp som möjligt. Författarna önskade också få lite mer material om denna grupp ”svårångade” individer – unga kvinnor i 18-19 års ålder - som i dessa sammanhang ofta är mindre synliga. En viss identifikation kändes med gruppen, då författarna själva är kvinnor. Kvinnorna läste allmänna program t ex samhällsvetenskapligt program eller handelsprogram, och några hade individuella inriktningar, t ex kultur, turism, naturvetenskap och språk. I studien önskades en så allmän inriktning på gymnasieprogrammen som möjligt, och då undveks t ex estetiskt program, för att stickprovet i större utsträckning skulle vara representativt mot populationen. Alla medverkade i grupptestningen, där testen Aktivitetsformuläret, Collagetestet, Unusual Uses Test samt ”Jag tycker jag är” ingick. Att valet föll på dessa kreativitetstest berodde till stor del på att de var representativa utifrån sina respektive kreativitetsskolor. I individualtestningen med Creative Functioning Test deltog 18 personer, eftersom tidsbrist och praktiska hinder omöjliggjorde testning av alla.

Material

AQ – The Activity Questionnaire, Aktivitetsformuläret

Eva Hoff skapade AQ - The Activity Questionnaire, även kallat Aktivitetsformuläret (2000) under arbetet med sin avhandling. Hon utgick ifrån Smith och Carlssons (1990) tidigare studier som har visat bland annat att barn som har hittat på egna spel och lekar samt barn som ritar, dansar och spelar på fritiden är mer kreativa. AQ är ett kreativitetsinstrument som mäter *ungdomars aktivitet i kreativa fritidssysselsättningar och hobbies*, t ex. teckning eller historieförfattande. Testet behandlar även frågor om fantasi, hågkomst av drömmar och om deltagaren hade någon låtsaskompis i barndomen. Frågor om deltagaren har uppfunnit egna leksaker eller hittat på egna lekar och spel finns också med. Hoff förändrade AQ, då några frågor togs bort helt och andra adderades. Kreativitetsformuläret utvecklades och Cronbachs Alpha låg slutligen på 0.64. De förstnämnda frågorna om aktiviteter och hobbies i AQ, har visat sig ha samband med CFT (Smith & Carlsson, 1990/2001; ref. i Hoff, 2003). Formuläret i version II korrelerar även högt med UUT (Hoff, 2000; ref. i Hoff 2003).

Inför denna studie utvecklades formuläret ytterligare då en ny egen version skapades, för att anpassa AQ-testet till ungdomar i 18-19 års ålder. En ny fråga adderades om låtsaskompisar. Redan när frågan adderades, fanns en medvetenhet om risken för ett minskat Alphavärde. Frågeställningen om låtsaskompis var ändå av den digniteten att frågan inkluderades i testet. AQ i denna studie innehöll 10 frågor med möjlighet till maximum 16 poäng, minimum 0 poäng. Ett maximum på 3 poäng på fråga 1, samt max 2 poäng på frågorna 5, 6, 7 och 10. (Se Bilaga B).

Collagetestet

Teresa Amabile har skapat ett nytt och annorlunda kreativitetstest kallat Collagetestet, där en teknik för konsensusbedömning av kreativitet används. Det är inte psykologer som bedömer utan ett större antal professionella i bildområdet som är vana att bedöma collage och som har sinne för kreativitet. Collagen blir då *konsensusbedömda utifrån kreativiteten*. I en av Amabiles studier med vuxna collageskapare (1979) var interbedömar-reliabiliteten så hög som .79 på kreativitetsdimensionen (Amabile, 1996).

Eva Hoff introducerade och utbildade oss i Collagetestet. Vi fick bl. a. instruktioner till ungdomarna vid Collagetest, instruktioner samt protokoll till Collagebedömare. Vi fick också låna mallar så att vi skulle kunna tillverka vårt eget testmaterial. För att genomföra collagetestet måste material tillverkas till alla deltagare. Det bestämdes att materialet skulle bestå endast av pappersfigurer i olika färger/mönster och inte av fjädrar eller andra attiraljer som ibland förekom i USA. Fem grundfärger valdes och klipptes till olika cirklar, kvadrater, trekanter och rektanglar. I varje färg fanns elva former att välja mellan. Dessutom fanns det tjugo mönstrade former i både kvadrat och cirkelfigurer, som även var vändbara i ännu ett mönster. Varje kuvert var identiskt och innehöll totalt 75 olika pappfigurer.

Variationsmöjligheterna var stora – och alla deltagare hade samma möjlighet att skapa. Instruktionerna som vi fick av Eva Hoff till både ungdomar och collagebedömarna omarbetades, bl. a. med hänsyn till åldern hos vår testgrupp. (Bilaga C och D.)

Oberoende bedömare

För att kunna använda collagetestet i denna kvantitativa studie behövdes ett antal collagebedömare, för att få konsensusvärden på den kreativa dimensionen.

Collagebedömning, dvs. visningar av collagen genomfördes på två olika orter, med två

bedömare vid ett tillfälle och de resterande fyra vid ett annat tillfälle i maj 2007. De collagebedömare som användes i studien var fyra kvinnor och två män, alla utbildade och yrkesverksamma inom bildområdet, som på olika sätt haft med elever att göra under årens lopp. De ombads att beskriva sitt yrke, hur länge de varit verksamma samt sin ålder. Detta för att underlätta för en framtida replikation.

- Bildlärare 6-7 år samt konstnär hela vuxna livet.
- Konstnär konstfack 1948.
- Bildkonstnär i 30 år.
- Bildlärare och konstnär sen 1965.
- Arbetat som bildlärare sen 1965.
- Bildlärare 30 år i yrket.

Proceduren var den samma vid båda tillfällena. De trettio collage var anonymiserade och förevisades i nummerordning i lokalen. Bedömarna fick var och en tyst läsa igenom instruktionerna, med beskrivning av hur bedömningen och poängsättningen skulle gå tillväga. Se Bilaga D.

Kortfattat var det *kreativitet, teknisk skicklighet* samt *eget personligt omdöme* som skulle poängföras på en sjugradig skala. Collagebedömningen skulle göras i förhållande till de andra collage i visningen (relativ jämförelse) och inte utifrån någon bestämd bedömningsprincip som bedömarna hade för kreativitet eller teknisk skicklighet.

Bedömarna startade på olika platser i collage nummerordningen t ex. vid collage 1 och collage 15. Detta dels för att sprida ut bedömarna i lokalen så att de fick arbeta enskilt, dels för att minimera utslagen av den ”kognitiva trötthet” som kan uppstå efter bedömning av ett antal collage. Om alla hade startat bedömningen på collage nummer ett, skulle collage i motsatt pol relativt sett kunna bli ”mindre bedömda”.

UUT - Unusual Uses Test

Unusual Uses Test [UUT](Guilford, 1967; ref. i Hoff, 2003) är ett kreativitetstest som mäter *flöde av idéer* samt *idéflexibilitet*. I UUT ska deltagarna komma på så många olika användningssätt som möjligt för ett välkänt föremål, t ex tidning, tegelsten eller mjölkpaket.

Ursprungligen använde man tegelstenar för att mäta flexibelt beteende (Wilson et al., 1954; ref. i Guilford, 1967). Eva Hoff (2003) valde i sin studie av barn i 10-12 årsåldern att använda tomma mjölkpaket i UUT. Även i denna studie valdes att använda mjölkpaket eftersom det är ett välkänt och vardagligt föremål för de flesta ungdomar. Flödet av idéer mättes genom att alla relevanta svar gav poäng. För att få fram flexibilitetsfaktorn räknas antalet kategorier eller användningsområden. En deltagare som exempelvis anger användningssätt som en ask, kruka, hantlar, fågelbo, konfetti och att bygga hus, får fler flexibilitetspoäng än en deltagare som anger användningssätt som förvaring för spik, förvaring för ringar, förvaring för godis, etc. Den senare deltagaren använder bara en kategori – förvaring – och får därmed lägre poäng. Flexibilitetsfaktorn kallas också för ”spontan flexibilitet” eftersom det inte finns något i testet eller instruktionerna som förordar att deltagaren ska vara flexibel (Guilford, 1967). Om deltagaren är flexibel sker det på eget initiativ. I utformningen av UUT gjordes det en distinktion mellan spontan flexibilitet och adaptiv flexibilitet. UUT mäter spontan flexibilitet eftersom det fastställer deltagarens förmåga att skapa och producera egna kategorisvar (Guilford, 1967). När deltagarna ska komma på många olika användningsområden och därmed frigöra sig från traditionella användningsområden, framkommer ett genererande och produktivt sätt att uppfatta verkligheten (Hoff, 2003). Svartsblanketterna rättades av två oberoende bedömare. Två olika rättningsystem användes. Först räknades det totala antalet användningsområden samman, där varje förslag gavs ett poäng. Detta är en mätning av idéflöde. Därefter räknades de olika kategorierna för användningssätt samman, och detta rättningsystem mäter idéflexibilitet (Hoff 2003). De olika förslagen på användningssätt delades in i 14 olika kategorier, och för varje kategori fick man ett poäng. Det fanns även en kategori som hette ”Annat” där användningsområden som inte kunde kategoriseras i de övriga 14 kategorierna fick plats. I kategorin ”Annat” fick man ett poäng för varje förslag till användningsområde. Varje deltagare fick ett totalt UUT- flödespoäng, samt ett totalt UUT-flexibilitetspoäng. Alla kategorier kan studeras närmare i Bilaga E.

CFT – Creative Functioning Test

The Creative Functioning Test, kreativitetstestet CFT (Smith & Carlsson 1990/2001; ref. i Hoff, 2003) mäter bl.a. *kognitiv flexibilitet, flöde av idéer samt humaniteta*. I CFT exponeras stimulus på en skärm under korta intervaller, i ett mörklagt rum. Stimulus visades tidigare med takistoskop, men visas numera med hjälp av en dator. Det som deltagaren får se är ett

stilleben i svart-vitt, [CFT I]. Det finns även ett parallelltest, CFT II, framtaget av I. Carlsson. Diffusa konturer och skuggor gör att betraktaren ganska enkelt kan föreställa sig ett annat innehåll i bilden, t ex en kropp eller ett landskap. I början av testningen, i *den raka genesen*, presenteras stimulus under mycket kort tid (0.02 sek.), och efter varje presentation förlängs denna tid till dess att deltagaren beskriver hela bilden korrekt (den längsta tiden är 3,6 sek.). Innan deltagaren kommer fram till och rapporterar det objektiva (korrekta) innehållet, har deltagaren subjektivt rapporterat ett antal egna teman. När det korrekta bildinnehållet har rapporterats vänder proceduren och i *den omvända*, dvs. *inverterade genesen* exponeras stimulus under kortare och kortare tid till dess att deltagaren inte längre kan se stimulus. Flöde av idéer mäts i den raka genesen och kognitiv flexibilitet mäts i den inverterade genesen. Humantema i den raka genesen utgör en antydning om individens emotionella engagemang. Sannolikhet för humantema kan tänkas vara mindre vid ett rationellt, distanserat tänkande. Humantema korrelerar med sensitivitet för subliminala tecken, enligt tidigare forskning. Det finns viss korrelation mellan temarikedom i den raka genesen och testpoäng i den inverterade. Sambandet med kreativitetskriterier är emellertid generellt lägre för den raka genesen, vilken alltså inte kan ersätta den inverterade genesen som kreativitetsmätare. Antal tema i den raka genesen korrelerar ofta med poängen i den inverterade. Diskrepanser kan ändå vara av diagnostiskt intresse. En tematisk rik, rak genes som slutar med en tom inverterad genes tyder på att individen har rekonstruktiva resurser, dvs. öppen kommunikation med sin fantasi, som han/hon inte vill eller vågar utnyttja. Den motsatta diskrepansen med torftig rak genes och en rik inverterad, förekommer mer sällan. Detta har emellertid tolkats som ett tecken på ett initialt, motstånd mot rekonstruktion, som efterhand mjukas upp när testuppgiften fångar intresset (Smith & Carlsson, 1990). Då CFT-testet består av två olika kreativa mått även kallade dimensioner, *kreativt flöde* samt *kreativ flexibilitet*, kan dessa inte slås ihop, utan behandlas som två helt oberoende kreativitetsmått. Flöde av idéer mäts i den raka genesen och kognitiv flexibilitet mäts i den inverterade genesen. Även humantema mäts i den raka genesen. När den objektiva bilden har blivit synlig och den inverterade genesen börjar, kommer en lågt kreativ person att ignorera de subjektiva tolkningarna till dess testningen tar slut. Å andra sidan kan en högt kreativ person lämna de rationella tankarna och än en gång låta de subjektiva tankarna influera perceptet, från bl a tiden innan bilden blev tydlig. Enligt manualen kan sex olika kreativitetsnivåer urskiljas i denna scoringdimension. Detta är ett mått

på kognitiv flexibilitet, dvs. mellan subjektiva och objektiva aspekter på tankeverksamhet. Humantema i CFT anses vara indikator på sensibilitet och emotionellt engagemang.

Reliabiliteten hos CFT har uppmätts genom att göra en G-korrelation mellan originalbilden; CFT I och parallellbilden; CFT II, hos skolbarn i 10- 11-årsåldern, samt hos vuxna i åldrarna 22-42 år. G-korrelationen var 0.71 för den inverterade genesen när det gäller barnen, och 0.84 hos de vuxna. Validiteten har studerats genom att uppmäta samband mellan olika kreativitetskriterier och CFT. Exempelvis visar det sig att forskares skattade originalitet och idérikedom har ett samband med CFT ($G = 0.67$). Sambandet studerades mellan amatörkonstnärers skattade skaparlust, barndomsminnen, färgdrömmar samt CFT ($G = 0.64$) (Smith & Carlsson, 1990).

Alla CFT-protokoll som handskrivits under de 18 individuella testtillfällena, blev renskrivna på dator. De kodades så att deltagarna var anonyma och distribuerades sedan till tre ”oberoende bedömare” för scoring. Efter en tid möttes de tre ”oberoende bedömarena” och diskuterade dels den raka genesen (som mäter kreativt flöde), dels den inverterade genesen (som mäter kognitiv flexibilitet) samt dels om det fanns något humantema, vilket antecknades. De tre bedömare var överens om scoringen i elva protokoll och behövde lite mer betänketid på sju protokoll. Ytterligare en bedömare kopplades in på de mer svårbedömda protokollen. Som specialist gav han oss ”second opinion”. Gruppen kom efter diskussion gemensamt fram till en adekvat scoring. Denna scoring översattes till numeriska poäng på kognitiv flexibilitet. Bilaga F innehåller exempel på tre protokoll.

”Jag tycker jag är”

”Jag tycker jag är” är ett självskattningsformulär som har utformats av Ouvinen-Birgerstam (1985). Testet avser belysa barns och ungdomars självbild, hur de upplever sig själva, sina egenskaper och relationer. Testet finns i två versioner, ett för låg- och mellanstadiet (LM-skalan) och ett för mellan- och högstadiet (MH-skalan). I denna studie har MH-skalan använts, även om det är äldre deltagare än vad testet är standardiserat för. Testet har använts i flera studier av ungdomar i gymnasieåldern, och dessa studier är tillräckligt omfattande för att de sammantaget kan ge normer även för denna grupp (Ouvinen-Birgerstam, 1999).

Testet består av fem olika dimensioner som kan hänföras till tre centrala komponenter av självbilden:

A) Fysiska egenskaper

Fysiska egenskaper hos individen (Dimension 1)

B) Psykiska egenskaper

Färdigheter, talanger och begåvning (Dimension 2)

Psykiskt välmående (Dimension 3)

C) Individens relationer till andra i sin omgivning

Relationer till föräldrarna och familjen (Dimension 4)

Relationer till kamrater och lärare (Dimension 5)

Ungdomarnas självupplevande studeras med hjälp av 72 frågor i testet. Varje fråga har fyra olika svarsalternativ som ger +2, +1, -1, respektive -2 poäng. Svarsalternativen är: *Stämmer precis, Stämmer ungefär, stämmer dåligt och stämmer inte alls*. Högre poäng och slutsumma innebär bättre självbild. Maximal poäng är 144, och minimum är -144 poäng.

Validiteten och reliabiliteten hos "Jag tycker jag är" har analyserats och undersökts med flera olika metoder. Testet visar på god reliabilitet; 0,91 - 0,93. Korrelationerna mellan de fem dimensionerna och det totala testet är också höga och ligger mellan 0,71- 0,82. Man har gjort fyra validitetsstudier, framför allt angående begreppsvaliditet där resultatet tyder på att "Jag tycker jag är" mäter det som testet avser att mäta (Ouvinen-Birgerstam, 1999).

"Jag tycker jag är" - formulären kodades för att anonymisera deltagarna. Mallar användes för att räkna ut råpoäng på varje deltagare. Råpoängen för hela skalan transfererades senare till staninevärden. Stanineskalan som har nio skalsteg är den vanligaste förekommande relativa skalan inom psykologin. Medelvärde är fem och standardavvikelsen är två.

Transformationstabellerna är uppdelade på kön och ålder i manualen och i detta fall användes Mellan- och Högstadieskalan. Testet har dock använts i flera studier för ungdomar i senadolescensen och gymnasieåldern, och dessa studier är tillräckligt omfattande för att de sammantaget kan ge normer även för denna grupp (Ouvinen-Birgerstam, 1999). Beräkningar gjordes med Cronbachs Alpha och Pearsons korrelation. Sig. 1-tailed. De 72 frågorna delas in i fem dimensioner; 1) fysiska egenskaper, 2) färdigheter, talanger och begåvning, 3) psykiskt

välmående, 4) relationer till föräldrarna och familjen, samt 5) relationer till kamrater och lärare. Maximum och minimum är -28 och +28 poäng på alla dimensioner, utom Psykiskt välmående som kan variera mellan -32 och +32 poäng.

Kreativitetsindex

För att kunna beräkna hur dimensionerna i ”Jag Tycker Jag Är” korrelerade med kreativitet, togs z-värden fram på kreativitetstesten. Sedan summerades AQ, Collagetestet, UUT - flöde samt UUT – flexibilitet för att få fram ett kreativitetsmått. Detta kallas i fortsättningen för ”kreativitetsindex”. Detsamma gjordes med de två CFT – dimensionerna som i fortsättningen kallas ”CFT – kreativitetsindex”.

Procedur

Under våren 2007 togs kontakt med ett antal gymnasieskolor i Skåne för att undersöka möjligheten att genomföra en studie på kvinnliga elever i årskurs 3. Eftersom flera av testen hade teman som knyter an till ämnet bild, önskades gärna kontakt med en bildlärare. När kontakt slutligen etablerats med en bildlärare visade det sig att hon undervisade på flera skolor och i flera olika klasser, samt att hon var villig att låta oss genomföra testningen av eleverna på hennes lektionstid. Skolorna besöktes och vid denna informationsträff delades ett brev ut. I brevet beskrevs studien och de unga kvinnorna tillfrågades om de var intresserade av att delta (se Bilaga A). En muntlig information om studien hölls även och ungdomarna delgavs upplysningar om testningen, sekretessen, samt möjligheten att vinna biobiljetter vid deltagande i två moment. Om intresse fanns att delta, fick de skriva namn och telefonnummer i ett anmälningsformulär där datum och klockslag för testningen var utsatt. Denna invitation till studien gjordes vid två tillfällen i två gymnasieskolor. 30 kvinnliga elever i åldern 18-19 årsåldern anmälde sig till studiens första moment. Anmälningen till det andra momentet, gjordes vid avslutningen av det första momentet.

Första momentet

Vid det första testtillfället, dvs. det första momentet, användes *Aktivitetsformuläret*, *Collagetestet*, *Unusual Uses Test* samt ”*Jag tycker jag är*”. Deltagarna fick fylla i *Aktivitetsformuläret* under cirka tio minuter. Vid *Collagetestet* uppmanades deltagarna att göra ett collage som var *lite tokigt eller tramsigt*, detta för att aktivera kreativiteten och

lekfullheten. De skulle göra sitt eget collage och inte titta på de andra. De fick bara använda de bitar som fanns i kuverten, ett vitt underlagspapper i A4-format samt limstift. Instruktionen lästes upp. (Se Bilaga C.) Testet genomfördes under 15 minuter. Vid *UUT-testningen* ombads deltagarna att skriva ner så många användningssätt för ett tomt mjölkpaket som de kunde komma på under 15 minuter. Vid ”Jag tycker jag är”, delades självskattningsformuläret ut och deltagarna fick instruktioner om hur de skulle fylla i testet enligt manualen (Ouvinen-Birgerstam, 1999). Deltagarna ombads även skriva ner sina namn, skola och vilken linje de gick på. De fick även veta att testet var avsett för 10-16-åringar, och att en del av frågorna kunde upplevas som ”barnsliga”, men att de skulle ha överseende med detta och ändå svara på alla frågor. Genomförandet av testet tog cirka 30 minuter. Vi informerade också om det andra momentet med det individuella testet Creative Functioning Test, och de fick möjlighet att anmäla sig till detta.

Andra momentet

Proceduren vid det andra tillfället (andra momentet) var annorlunda, då vi testade CFT på de 18 anmälda deltagarna, eftersom den speciella metodiken endast möjliggör individualtestning. Genomförandet gjordes i ett grupprum resp. ett mörkrum på skolorna. Det var av största vikt att rummet gick att mörklägga så att apparaturen kunde användas på rätt sätt. Rummets luxvärde mättes vid skärmens yta (1,2), vilket ökade till 1,5 när stimulus exponerades. Om det var för mörkt användes en extra lampa som ljuskälla. Relationen mellan stimulus ljuskälla och rummets, eftersträvades att vara så lika som möjligt. En ökning av rummets ljushet gav en ökad risk för att testpersonen inte skulle uppnå korrekt slutfas, en minskning gjorde att testserien förkortades. Bilden projicerades med hjälp av en dator på en halvgenomskinlig skärm framför testpersonen. Bildstorleken var 35 x 35 cm och avståndet till testpersonen var ca 1,5 meter. Testpersonen instruerades på följande sätt:

”Jag skall visa bilder på den här skärmen. De kommer i korta glimtar. Därför säger jag NU före varje visning. Se mot skärmen när jag säger NU och berätta efteråt vad du tyckte att du såg. Du behöver inte vara säker, utan du kan säga vad du tror.”

Testledaren antecknade vad deltagaren rapporterade i ett protokoll. Exponeringstiderna började på 0.02 sek (skalsteg 1) och ökades till en maximal slutnivå på 3,6 sek (skalsteg 18). Testledaren exponerade bilden två gånger på varje steg, med full rapport mellan varje

exponering. När skalsteg 18 hade nåtts eller när korrekt tolkning hade skett tre gånger på rad avslutades den raka genesen. Testningen fortsatte direkt med den inverterade genesen, som startades ett steg nedanför den raka genesens slutnivå och fortsatte nedåt med två exponeringar per steg (Smith & Carlsson, 1990).

Efter testningen fick testpersonen möjlighet att fråga angående testet. Inte sällan fick testledaren meddela deltagaren att detaljer om testet skulle tas upp inför hela gruppen vid ett senare inplanerat möte. Detta för att inte avslöja för mycket innan alla deltagare hade testats. Biobiljetter lottades ut till deltagarna som deltog i båda momenten. Deltagarnas önskemål om tider för testning uppfylldes i största möjliga mån. Tyvärr sammanföll testningen med deltagarnas ansträngda schema i slutet av terminen, dvs. slutprov och liknande, vilket ledde till ett bortfall utav tolv deltagare i det andra momentet med CFT-testningen. De deltagare som genomförde båda momenten var motiverade och gav positiv respons.

Bearbetning

Kreativitetstesten och självbildstestet behandlades statistiskt med hjälp av Statistical Package for the Social Sciences, version 14.0 [SPSS].

Statistisk bearbetning

Resultaten redovisas dels i tabellform och dels i löpande text. Signifikansnivån sattes till $<.05$. För att undersöka normalfördelningen gjordes en beräkning av skewness och kurtosis. Uträkningarna visade att data på alla test var normalt fördelade, så de parametriska testen gick att använda. I något fall användes icke-parametriska test.

Sekretess

Samtliga testprotokoll, formulär samt collage anonymiserades och kodades innan någon som helst bearbetning påbörjats. På grund av det relativt låga n-talet inkluderades inga identifierande frågor. Deltagarna informerades både vid informationsträffen och vid det första testtillfället om hur de insamlade protokollen, formulären och collage skulle komma att hanteras och behandlas med anonymitet. De fick också reda på att ett slutligt möte skulle hållas när alla deltagare hade testats, för att deltagarna skulle få chans att fråga om testen.

RESULTAT

Deskriptiva värden

AQ

Lägsta värde var 4,5 och högsta värde var 14 poäng. Medelvärde låg på 8,13 och standardavvikelsen var 2,32. Cronbachs Alpha mättes på version III och hamnade på 0,52. En ny uträkning gjordes där fråga nummer tio med låtsaskompis togs bort. Cronbachs Alpha hade då ökat till 0,67.

Collagetestet

Det gjordes en interbedömarreliabilitet genom att använda Cronbachs Alpha. Alphavärdet låg på 0,84. Lägsta poängvärdet var 1,67 och högsta poängvärdet var 6,67. Medelvärde låg på 4,30 med en standardavvikelse på 1,31.

UUT

I UUT-flöde var lägsta poäng 2 och högsta poäng 24. Medelvärde var 11,83 och standardavvikelsen var 5,68. I UUT-flexibilitet var lägsta poäng 2 och högsta poäng 14. Medelvärde låg på 7,60 och standardavvikelsen var 3,21. Det fanns en signifikant korrelation mellan UUT-flöde och UUT-flexibilitet ($r = .80, p = .00$).

CFT

I CFT-flöde var lägsta poäng 1 och högsta 8 poäng. Medelvärde låg på 4,22 och standardavvikelsen var 1,73. I CFT-flexibilitet var lägsta poäng 1 och högsta 6 poäng. Medelvärde låg på 3,06 och standardavvikelsen var 1,55. Det fanns en signifikant korrelation mellan CFT-flöde och CFT-flexibilitet ($r = .48, p = .02$).

CFT humantema

Humantema fanns hos 11 av de 18 deltagarna.

”Jag tycker jag är”

Resultat på totalmättet

Råpoängen omvandlades till staninepoäng enligt normtabeller i manualen. Lägsta staninepoäng var 1 och högsta staninepoäng var 8. Medelvärdet var 4,93 och standardavvikelse var 1,68. Cronbachs Alpha var 0,86.

Resultat på de fem självbildsdimensionerna

Fysiska egenskaper hade ett medelvärde på 12,37 och en standardavvikelse på 7,79. Färdigheter, talang och begåvning hade ett medelvärde på 8,93 och en standardavvikelse på 7,92. Psykiskt välmående hade ett medelvärde på 10,80 och en standardavvikelse på 9,75. Relationer till föräldrarna och familjen hade ett medelvärde på 17,03 och en standardavvikelse på 10,90. Relationer till kamrater och lärare hade ett medelvärde på 13,13 och en standardavvikelse på 7,17. Korrelationerna mellan självbildsdimensionerna var överensstämmande med normen i manualen.

Korrelationsvärden

Korrelationer mellan de olika kreativitetstesten

AQ

Tabell 1 visar att det fanns en signifikant korrelation mellan AQ och UUT-flöde ($r = .31$, $p = .05$). Det fanns också en signifikant korrelation mellan AQ och UUT-flexibilitet ($r = .46$, $p = .01$). Det fanns även en tendens till signifikant korrelation mellan AQ och CFT-flöde ($r = .34$, $p = .08$).

Collagetestet

Det fanns en tendens till signifikant korrelation mellan Collagetestet och de båda CFT-dimensionerna, flöde ($r = .33$, $p = .09$) samt flexibilitet ($r = .32$, $p = .10$).

UUT

Det fanns en signifikant korrelation mellan UUT-flöde och AQ ($r = .31, p = .05$). Det fanns också en signifikant korrelation mellan UUT-flexibilitet och AQ ($r = .46, p = .01$). Det fanns en signifikant korrelation mellan UUT-flexibilitet och CFT-flöde ($r = .39, p = .05$).

CFT

Det fanns en tendens till signifikant korrelation mellan CFT-flöde och AQ ($r = .34, p = .08$). Det fanns en tendens till signifikant korrelation mellan CFT-flöde och Collagetestet ($r = .33, p = .09$). Det fanns en signifikant korrelation mellan CFT-flöde och UUT-flexibilitet ($r = .39, p = .05$). Det fanns en tendens till signifikant korrelation mellan CFT-flex och Collagetestet ($r = .32, p = .10$).

Tabell 1. Korrelationer mellan de olika kreativitetstesten.

	AQ	Collage	UUTflöde	UUTflex	CFTflöde	CFTflex
AQ		-.04	.31*	.46**	.34	.27
Collage	-.04		.19	.21	.33	.32
UUTflöde	.31*	.19		.80**	.09	.08
UUTflex	.46**	.21	.80**		.39*	.29
CFTflöde	.34	.33	.09	.39*		.48*
CFTflex	.27	.32	.08	.29	.48*	

Pearson Correlation, Sig. (1-tailed).

** Korrelation signifikant på 0,01 nivån (1-tailed). * Korrelation signifikant på 0,05 nivån (1-tailed).

Sambandet mellan kreativitet och självbild

Resultat på totalmättet i "Jag tycker jag är" kontra kreativitetsmått

Mellan AQ och "Jag tycker jag är" fanns ett samband på $r = .10$ och ett p -värde på $.29$. (Se tabell 2.) Mellan Collagetestet och "Jag tycker jag är" fanns ett samband som var negativt $r =$

-.18 med ett p -värde på .17. Mellan UUT-flöde och "Jag tycker jag är" fanns en signifikant korrelation ($r = .38, p = .02$). Mellan UUT-flexibilitet och "Jag tycker jag är" fanns ett samband på $r = .23$ där p -värdet var .11. Mellan CFT-flöde och "Jag tycker jag är" fanns ett negativt samband på $r = -.17$ där p -värdet var .26. Mellan CFT-flexibilitet och "Jag tycker jag är" fanns ett samband som var negativt $r = -.11$ där p -värdet var .34.

Tabell 2. Resultat på totalmättet i "Jag tycker jag är" kontra kreativetsmått

	AQ	Collage	UUTflöde	UUTflex	CFTflöde	CFTflex
Jag tycker jag är	.10	-.18	.38*	.23	-.17	-.11

Pearsons korrelation. Sig. 1-tailed. * Korrelation signifikant på 0,05 nivån (1-tailed).

Resultat på självbilsdimensionerna kontra kreativetsmått

Fysiska egenskaper.

Det finns inga signifikanta samband eller tendenser till samband med kreativitetstesten.

Färdigheter, talanger och begåvning.

UUT-flöde korrelerar signifikant ($r = .39, p = .02$). AQ har en tendens till signifikant korrelation ($r = .29, p = .06$). UUT-flexibilitet har en tendens till signifikant korrelation ($r = .29, p = .06$).

Psykiskt välmående.

UUT-flöde korrelerar signifikant ($r = .34, p = .03$).

Relation till föräldrarna och familjen.

AQ har en signifikant korrelation ($r = .30, p = .05$). UUT-flöde har en tendens till korrelation ($r = .27, p = .08$).

Relation till kamrater och lärare.

Det finns inga signifikanta samband eller tendenser till samband med kreativitetstesten.

Tabell 3. Resultat på självbildsdimensionerna kontra kreativitetsmåten

	AQ	Collage	UUTflöde	UUTflex	CFTflöde	CFTflex
Fysiska egenskaper	.10	-.14	-.02	.01	-.23	-.13
Färdigheter, talanger, begåvning	.29	.06	.39*	.29	.12	.06
Psykiskt välmående	.04	-.06	.34*	.17	-.14	-.09
Relation till föräldrar, familj	.30*	-.14	.27	.07	-.24	-.12
Relation till kamrater, lärare	-.15	-.21	.12	-.06	-.25	-.30

Pearsons korrelation 1-tailed. *Korrelation signifikant på 0,05 nivån (1-tailed).

Samband mellan självbildsdimensionerna och CFT Humantema

Humantema och sambandet mellan de olika självbildsdimensionerna undersöktes. Spearmans korrelation användes, då det var ett lågt n-tal. Vi hittade en tendens till samband mellan humantema och självbildsdimensionen psykiskt välmående ($\rho = .35, p = .08$).

Samband mellan självbildsdimensionerna och kreativitetsindex

En korrelationsanalys (Pearsons 1-tailed) visade på två dimensioner som hade mer samband med kreativiteten än de övriga. Dessa två dimensioner var *Färdigheter, talanger och begåvning* ($r = .40, p = .01$ vilket var en signifikant korrelation) samt *Psykiskt välmående* ($r = .26, p = .09$). Den sistnämnda var dock endast en tendens.

En uträkning med kreativitetsindex - CFT visade ingen signifikant korrelation med någon av självbildsdimensionerna.

Samband mellan låtsaskompis i unga år kontra kreativitet i vuxen ålder

I deltagarnas resultat upptäcktes att det var några få som skrev svar som de strök över. Av de läsbara svaren framkom det att det endast var fem av de 30 deltagarna, som angav att de hade haft låtsaskompis i unga år. Spearmans korrelation 1-tailed användes. Resultatet visade att det

fanns en signifikant negativ korrelation mellan låtsaskompisar och CFT-flöde ($\rho = -.39$, $p = .05$). Det är värt att notera att alla kreativitetsmått korrelerade negativt med låtsaskompisar, medan det var positiva värden på självbildstestet. Sambandet undersöktes även mellan låtsaskompis och kreativitetsindex. En korrelationsanalys gjordes även på kreativitetsindex – CFT. Inga signifikanta samband hittades vid dessa analyser.

Deltagarna beskrev sina låtsaskompisar så här:

”Jag hade en låtsaskanin som hette Pelle, tills jag fick en riktig.”

”Jag hade en flygande gris. Han hette Bacon.”

”Spöken.”

”En kompis i min garderob som jag hade ett speciellt språk med.”

”När jag gick på dagis. Hade också hemliga språk.”

DISKUSSION

Korrelationer mellan de olika kreativitetstesten

Finns det korrelation mellan olika kreativitetstest? Vi har funnit att kreativitetstesten korrelerar med varandra. Vi fick signifikanta korrelationer mellan AQ och UUT-flöde, UUT-flexibilitet och CFT-flöde. UUT-flexibilitet korrelerade med flest kreativitetsmått. Testen som korrelerar väl med varandra, kan kanske förklaras med att individen har tillgång till sin kreativa ådra, som visar att då denna har ett större flöde, finns det en relativt större chans till fler ”guldklimpar”. Vi har valt att diskutera varje test för sig.

AQ

Cronbachs Alpha mättes på version III och resultatet blev 0,52. Eva Hoff's resultat med Cronbachs Alpha på AQ, då 10-12 åringar testades, låg på 0,64. Hade vår fråga nummer tio med låtsaskompis tagits bort, skulle Cronbachs Alpha på AQ ökat till 0,67. Detta betyder att frågan inte bidrog lika mycket till testet som de övriga frågorna. Redan när frågan adderades, fanns det en medvetenhet om risken för ett minskat Alphavärde. Frågeställningen om låtsaskompis var ändå av den tyngdpunkten att frågan adderades. Vi ville replikera Hoff's studie där låtsaskompis var en viktig fråga för kreativitet och självbild. Av denna anledning var det viktigt att behålla frågan om låtsaskompis, även om homogeniteten minskade i AQ.

En signifikant korrelation fanns mellan AQ och både UUT-flöde och UUT-flexibilitet. Detta tyder på att samma slags kreativitet fångas med dessa test. Det fanns även en tendens till signifikant samband mellan AQ och CFT-flöde. Kreativitetstestet AQ verkar därmed vara ett brett kreativitetsmått, då det samvarierar med flera av de andra testen.

I Eva Hoff's studie uppvisade pojkarna lägre poäng (4,4) än flickorna (5,6) på AQ. Denna skillnad kan möjligtvis bero på att de kreativa aktiviteterna som finns i formuläret AQ är mer vanligt förekommande hos flickor. Vi har endast testat unga kvinnor och tänker att de följer den inslagna riktningen från Hoff's studie, då medelvärdet på AQ III var 8,13. Lägsta värde var 4,5 och högsta värde var 14 poäng. Standardavvikelsen var 2,32. Det var olika versioner av AQ som testades, även om AQ III var anpassad till en äldre åldersgrupp var ändå innehållet likvärdigt. De unga kvinnorna har ett relativt högt medelvärde även i denna studie.

Collagetestet

Resultatet med Cronbachs Alpha på Collagebedömningarna, visade att interbedömar-reliabiliteten låg på 0,84. I en av Amabiles studier med vuxna collageskapare (1979; ref. i Amabile, 1996) var interbedömar-reliabiliteten .79 på kreativitetsdimensionen. Med tanke på detta är denna studies resultat ett mycket högt värde. Detta kan kanske bero på den långa och breda erfarenhet bedömarna hade som ingick i studien. En bra reliabilitet mellan de sex bedömarna gjorde att man med högre säkerhet vågade yttra sig om Collagetestet som ett gott kreativitetsinstrument.

I studien blev Collagetestet och CFT jämförda med varandra för första gången. Det fanns en tendens till signifikant korrelation mellan Collagetestet och CFT-flöde, samt med CFT-flexibilitet. Collagetestet och CFT verkar mäta likartad kreativitet. Vi funderar på om Collagetestet kan mäta samma aspekter som CFT, dvs. idéflöde och kognitiv flexibilitet, då deltagarna använde sina identiskt lika pappbitar på så olika sätt. Kan den kreativa använda sig av vardagliga saker och göra något extraordinärt av dessa? Den kreativa processen i CFT kanske fungerar på liknande sätt, deltagaren ser något konkret, men kan sedan släppa detta för att skapa något nytt. Kan detta bero på en visuell-spatial förmåga som arbetar tillsammans med den kreativa förmågan, som visar sig relativt tydligt i dessa två test? Eftersom tendenser noterades, trots att endast 18 personer ingick, är detta ett intressant uppslag för fortsatt forskning.

UUT

Det fanns en signifikant korrelation mellan UUT-flöde och UUT-flexibilitet, vilket tyder på ett mycket starkt samband. Detta var ett förväntat resultat, då de är delar av samma test. Då UUT-flexibilitet bygger på det lämnade antalet idéer i UUT-flöde, kan deltagaren aldrig få fler poäng i UUT-flexibilitet än i UUT-flöde. Det går inte att kategorisera fler idéer, än vad som lämnats. Det fanns en signifikant korrelation mellan UUT-flöde och AQ samt UUT-flexibilitet och AQ. Detta tyder på att intressen och hobbies verkar ökar det kreativa flödet, som ger fler idéer. Individerna utsätter sig för fler stimuli genom sina intressen, vilket kan ge impulser till nya idéer. Det fanns även en starkt signifikant korrelation mellan UUT-flexibilitet och CFT-flöde, vilken pekar mot att det i båda dessa kreativitetsmått finns en gemensam flödesfaktor. Genom att vända och vrida på problemet, släppa det invanda

mönstret, kan den kreativa finna nya möjligheter till användningsområden. UUT-flexibilitet är det test som korrelerar signifikant med flest kreativitetstest.

I detta sammanhang kan man våga påstå, att om Guilfords scoring Originalitet hade använts vid denna studies bedömning hade UUT haft ännu ett kreativitetsmått och breddats ännu mer, då det fanns flera originella svar hos de unga kvinnorna, t ex ”strimla/hacka och använda som utfyllnad på gångstigar”, ”man kan använda fulla paket som vikter om man vill träna sina biceps”, ”riva sönder och klä in saker i dem (t ex toalettstolar, handfat)” samt ”använda som shaker (sådan man blandar drinkar i)”.

CFT

Vi fann en signifikant korrelation mellan CFT-flöde och CFT-flexibilitet, vilket tyder på ett mycket starkt samband. Deltagaren använder det subjektiva materialet till dess bilden blir konkret, och sedan växlar hon till den objektiva när bilden syns tydligt. Den kreativa kan senare i den inverterade genesen åter använda sig av och konstruera alternativa bilder av subjektivt material. I den raka genesen finns det mer känslomässigt engagemang i det skapande arbetet och i den inverterade genesen handlar det mer om den direkt skapande intentionella sidan, dvs. modet att bryta mot konventionen samt utmana den egna ångesten. Möjligtvis kan de tidiga subjektiva bilderna vara idéflöde som till stor del påverkas av både självkänslan och självförtroendet. Denna inblandning av självkänsla och självförtroende skulle då påverka CFTs båda deltest.

I CFT-flöde fanns det en tendens till signifikant korrelation med AQ. Det verkar som om antalet idéer och ungdomars engagemang i aktiviteter och hobbies har ett samband. I både CFT-flöde och CFT-flexibilitet fanns tendenser till korrelation med Collagetestet. Detta tyder på att de ligger nära varandra som kreativitetsmått. Vi tänker att de mer introverta deltagarna visade sin styrka i dessa test. Både CFT och Collagetestet fokuserar i mindre grad på social interaktion. CFT-flöde som mäter idéer korrelerar starkt signifikant med UUT-flexibilitet som kategoriserar idéer. Detta samband har även tidigare visats (Carlsson, Wendt & Risberg, 2000).

CFT hade i denna studie färre antal deltagare, vilket kan ha försämrat de statistiska sambanden. Det perceptgenetiska testet CFT är ett annorlunda test att administrera för både testledaren och testpersonen. Testet kräver en mörk lokal, apparatur mm. Testpersonen

interagerar i mötet med testledaren, vilket antas påverka testpersonen. Försvarsmekanismer och ångestreaktioner kan uppstå. Testpersonen kan uppleva situationen som en bedömningssituation, vilket kan påverka utfallet av testningen. Trots att författarna bemödade sig om att etablera en god relation med varje deltagare, kan tanken om att bli bedömd ha påverkat testpersonen negativt, eftersom tidigare studier har visat att kreativiteten hämmas, mer hos flickor än pojkar, vid en bedömning. Dock, att bli bedömd i en gruppsituation där flera andra samtidigt utför samma uppgift, kan även det innebära negativa effekter.

Författarna skapade ett kreativitetsindex av de fyra kreativitetsmått AQ, Collagetestet, UUT-flöde samt UUT-flexibilitet. Tanken var att de olika kreativitetsmått borde ha ett positivt samband, som samverkar i detta totala kreativitetsindex. Resultatet visade att AQ och de båda UUT - dimensionerna drog åt samma håll. Collagetestet drog åt motsatt håll, vilket betyder att detta test inte samverkar med de övriga inom detta kreativitetsindex.

Sambandet mellan kreativitet och självbild hos unga kvinnor

”Jag tycker jag är”

Homogenitetstestningen med Cronbachs Alpha blev 0,86. Testet som ursprungligen är avsett för yngre barn, har tidigare haft en reliabilitet på 0,91-0,93. Vårt resultat ligger som förväntat i linje med tidigare värden (Blomberg, 1994; Birgerstam 1999).

Resultatet visade att totalmättet för självbilden korrelerar signifikant med UUT-flöde. Detta tyder på att en bra självbild ökar den kreativa förmågan i form av flöde av idéer. Tidigare studier (Williams, 2002) har visat samband mellan självkänsla, självzensur och kreativitet. Detta samband understryks här ytterligare, då en bra självkänsla/självbild motverkar den hämmande verkan som självzensur har på idéflödet. UUT-flexibilitet är enligt Guilford (1967) ett mått på spontan flexibilitet. Ett samband mellan självbild och spontan flexibilitet skulle kunna betyda att man kan ta egna initiativ, och att man inte behöver vänta på andras direktiv. Detta till skillnad från om man har en adaptiv kreativitet och styrs mer av yttre förordningar och krav. Smith och Carlsson (1990) lyfter även de upp den aktiva testpersonen kontra den passiva. ”Att vara skapande innebär att vara aktiv.”

De tre kreativitetsmått Collagetest, CFT-flöde samt CFT-flexibilitet hade däremot svaga negativa korrelationer med ”Jag tycker jag är”. Detta var i inget fall signifikant, och sambanden bör prövas i en ny studie. Nämnas kan i sammanhanget resultatet i Hoff (2003), där hon inte heller fann några signifikanta samband mellan kreativitet och självbild hos 10-12 åringarna. Några av de kreativa eleverna beskrev sig själva som psykiskt stabila, populära bland vänner och lärare samt att de hade en bra föräldrarelation. Andra elever beskrev sig som labila, annorlunda än sina kamrater samt att de hade dåliga relationer med både föräldrar och lärare. Några av de kreativa barnen var nöjda med sina skolprestationer, medan andra var mindre nöjda med sitt skolarbete. Här fann Hoff sina ”shining lights” och ”lone wolves”.

Sambandet mellan de fem självbildsdimensionerna kontra kreativitet

Vi har funnit att dimensionen Fysiska egenskaper inte har något signifikant samband med kreativitetstesten. Deltagarens upplevelse av sin kropp och sitt utseende verkar inte ha någon större påverkan på kreativiteten.

Färdigheter, talanger och begåvning är den självbildsdimension som visat sig korrelera mest med kreativitet. UUT-flöde korrelerar signifikant. På både AQ och UUT-flexibilitet fanns det tendenser till korrelation. Om en deltagare tror sig ha en begåvning kanske självcensuren inte blir lika hård och hämmande på kreativiteten, utan öppnar upp vilket leder till ett större flöde. Det tycks finnas en samverkan mellan Färdigheter, talanger och begåvning och deltagarnas kreativitet.

Psykiskt välmående korrelerade signifikant med UUT-flöde. Rent kognitivt kan kreativiteten hämmas vid t ex. depressioner, vilket Smith & Carlsson (1990) nämner i sin forskning. Det är tänkbart att det vid psykisk hälsa finns ett naturligt större idéflöde. Självbildsdimensionen Psykiskt välmående hade en tendens till samband med Humantema i CFT. Detta skulle kunna bero på att en psykiskt stabil och välmående individ gärna söker sig till teman som är relationsinriktade, och orienterar sig mot en mellanmännisklig gemenskap. För en psykiskt instabil individ kan en människogestalt eller ansikte utgöra ett hot. Eftersom ett perceptgenetiskt test utgörs av de subjektiva upplevelserna samt perceptionerna av en bild, kan försvarsmekanismer som bortträngning inträda och påverka den upplevda bilden. Psykiskt välmående hade en relativt hög standardavvikelse, vilket tyder på en stor variation

mellan svaren. Spekulativt kan detta bero på att deltagarna befinner sig i olika utvecklingsfaser.

I dimensionen Relation till föräldrarna och familjen fann vi ett säkerställt samband med AQ. Även UUT-flöde hade en tendens till signifikant korrelation. Här kan man fundera om denna dimension har mycket påverkan av både social och kulturell natur, utöver det kreativa. Exempelvis om familjen stöttar flickan med hennes aktiviteter och uppmuntrar det kreativt unika, för att undvika att kreativ hämning uppstår. Det fanns en större variation mellan svaren på denna dimension jämfört med de övriga. Även här kan detta bero på de unga kvinnornas identitetsutveckling, exempelvis om de gjort revolt mot föräldrarna, om de är mer mogna, vilket kan ha påverkat hur de svarat på frågorna.

I dimensionen Relation till kamrater och lärare har vi inte funnit några samband. Detta kan kanske bero på att unga kvinnor i 18-19 års ålder inte bryr sig så mycket om kamrater och lärare, jämfört med tidigare i tonåren. De kan vara så att de känner sig mer autonoma och självständiga. De kan ha blivit konsoliderade, funnit sin egen identitet och mognat.

Tidigare studier har visat att kvinnor i 18-årsåldern har bättre självbild än män i samma ålder (Blomberg, 1994). Detta är en studie som är tretton år gammal, och med tanke på dagens rapporter om att unga kvinnor mår allt sämre, skulle man kunna anta att skillnaderna angående självbild mellan män och kvinnor i denna åldersgrupp inte är lika stora idag. Deltagarna i denna studie var i åldersgruppen 18-19 år, vilket innebär att de befann sig i senadolescensen. Medelvärde på ”Jag tycker jag är” visade värdet 4,93, där staninemedelvärdet var 5. Standardavvikelsen var 1,68, vilket tyder på att de flesta håller sig i ”mittfåran”. Senadolescensen är en period som oftast medför en konsolidering av personligheten och självet. Detta gäller dock långtifrån alla. Svårighet att hitta den egna identiteten, och rollförvirring är vanligt under denna period i livet – och kanske ännu vanligare idag när samhällskontexten ser ut som den gör. Media, reklam och en ständig samhällelig föränderlighet innebär allt större krav, yttre tryck och påverkan på ungdomar.

Sambandet mellan låtsaskompis i unga år kontra kreativitet i vuxen ålder

En av frågeställningarna gällde om förekomst av låtsaskompisar i unga år har samband med kreativitet i vuxen ålder. Eva Hoffs målgrupp 10-12 åringar skulle teoretiskt kunna vara med i vår målgrupp, då de idag har hunnit bli 18-19 år gamla. Ett tänkbart samband mellan

låtsaskompis och kreativitet har diskuterats av många forskare, men det finns få studier i ämnet. I föreliggande studie hade endast ett fåtal, dvs. 5 deltagare angivit att de kommer ihåg att de hade låtsaskompis som liten. Det är alltså 17 % som minns att de hade en låtsaskompis i sin barndom. Singer & Singer (1992) samt Taylor (1999; ref. i Hoff 2003) menade ju att så många som 60 % någon gång hade haft en låtsaskompis. Vårt resultat skulle då innebära att vår målgrupp var en mycket avvikande grupp. Eller kan det finnas någon annan förklaring? Kan det exempelvis vara så att de unga kvinnorna inte minns om de hade en låtsaskompis när de var så unga som tre år, eller de kanske tycker det är pinsamt och vill inte skriva ner det och delge oss som testledare detta. Könsskillnader kan vi tyvärr inte diskutera, då det enligt Hoff var en större majoritet flickor som hade låtsaskompisar, och vi testade enbart unga kvinnor, inte män. Vi vet alltså inte om könsskillnaderna håller i sig, då barnen kommit upp i tonåren. Det fanns inga samband mellan låtsaskompisar och självbild i Hoff's studie. Vi fann inte heller några samband mellan låtsaskompis och självbild på kvinnor i 18-19 års ålder. Då de endast var fem deltagare som hade angett att de hade haft låtsaskompis när de var yngre, fanns det problem med att beräkna korrelationer eller tendenser. En spekulation uppstod om social träning med låtsaskompis i unga år kunde bidra till att individen blev en mer välfungerande vuxen individ.

I Schaefer's studie (1969a) fann man att de "high-school" elever som haft låtsaskompisar, var mer kreativa (ref. i Hoff, 2003). Dock fann Manosevitz, Fling, & Prentice (1997) inga kreativa förändringar hos femåriga barn, med eller utan låtsaskompisar (ref. i Hoff, 2003). I Hoff's studie (2003) på 10 – 12 åringar fann man samband mellan låtsaskompisar och vissa kreativitetstest, signifikant på AQ och UUT. I vår studie med 18-19 åringar fann vi att låtsaskompis hade ett negativt signifikant samband med CFT-flöde. Låtsaskompis hade en negativ korrelation med kreativitet även i de övriga kreativitetsmåten, dock utan signifikans. De negativa sambanden med alla kreativitetsmåten kan kanske förklaras med att testen inte är uppbyggda av eller har innehåll av social interaktion. Fenomenet låtsaskompis bygger till stor del på just social interaktion. Vi undersökte sambandet mellan låtsaskompis och kreativitetsindex, men fann inga samband. Vi gjorde även en korrelationsanalys mellan låtsaskompis och "CFT-kreativitetsindex", men fann inte heller här några samband. Det går bara att konstatera att mellan låtsaskompis och de två kreativitetsindex som vi har undersökt, finns inga samband.

Fenomenet låtsaskompis kanske har en större påverkan på yngre individer som tränar sociala färdigheter, än 18-19 åriga kvinnor. Fenomenet har kanske spelat ut sin roll redan tidigare, då individen haft större behov av tröst och sällskap, motivation och självreglering, självförtroendeförstärkning, att expandera sina personligheter samt skaffa sig livskvalitetsförhöjning (Hoff, 2003). Kanske är 18-åringar mer inriktade mot vuxenvärlden än mot barndomen?

Vi har också frågat oss varför det var så många som 25 stycken som inte skrev att de hade låtsaskompisar i barndomen. Kan det bero på att tiderna har förändrats och det inte längre finns någon tid kvar att leka med en låtsaskompis? Har TV och dator tagit över fantasins värld? Har låtsaskompisar inte längre någon plats att fylla? Saknar barn fritt flytande medvetande, där associationen är fri och bilderna kommer och går som de vill? Frågorna är många och inga slutsatser kan dras. Det går bara att konstatera att mer forskning behövs i denna fråga.

Slutsats

I föreliggande studie har det framkommit att de flesta kreativitetsmått har någon eller några positiva signifikanta korrelationer med varandra. Det framkom ett signifikant samband mellan en bra självbild och idéflöde. Detta tyder på att en bra självbild ökar den kreativa förmågan i form av flöde av idéer, eller att den kreativa förmågan i form av flödet av idéer är en god grund för en bra självbild. De självbildsdimensioner som hade störst påverkan på den kreativa individen var Färdigheter, talanger och begåvning samt Psykiskt välmående. Alla kreativitetsmått korrelerade negativt med låtsaskompisar, medan det var positiva värden på självbildstestet, och därför skulle fenomenet låtsaskompis kunna ha en mer social än kreativ funktion. Det verkar som om resultaten i denna studie stödjer Eva Hoff's resultat. Då det var ett litet antal deltagare i studien, ger det osäkra resultat som bör undersökas mer i framtida studier.

Metodfrågor

Begränsningar, bortfall och generaliserbarhet

I denna studie har vi begränsat oss och valt att enbart studera kvinnor, vilket innebär att vi inte har någon möjlighet till jämförelse med män i samma ålder. Studien har även begränsats åldersmässigt och kontextmässigt, till 18-19 åringar som går på gymnasium.

Förfrågan om deltagande gick ut till de unga kvinnorna i två skolklasser. Alla kvinnor anmälde sig vid informationstillfället och vi hade då hela 34 namnpåskrifter på vår intresseanmälan. Vid det första teststillfället (första momentet) i den första klassen var det endast 15 kvinnor närvarande. Fyra hade fått förhinder att närvara. I den andra klassen var det endast sex kvinnor närvarande, och nio hade fått förhinder. Det ordnades så att dessa nio fick ytterligare ett tillfälle att bli testade på. Vid det andra teststillfället (andra momentet) blev 18 av de 30 kvinnorna individuellt testade med CFT. Alla intresserade gavs en rättvis chans att välja sina egna testtider, men då detta moment sammanföll med ett antal stora aktiviteter på skolan t ex slutprov, blev bortfallet till slut så stort som 12 individer.

Studiens n-tal om 30 deltagare, ger en möjlighet till generalisering av resultatet, exempelvis till unga kvinnor i 18-19-års ålder som går i gymnasiet, och som bor i en universitetsstad i Sverige. Homogeniteten bland testpersonerna var emellertid låg, då de tillhörde olika studieinriktningar på gymnasieprogrammen. Testpersonerna representerade dessutom olika socioekonomiska, kulturella och etniska grupper. Författarna är medvetna om att det i studien finns flera okända faktorer som inverkar på resultaten.

Vid en reflektion runt den litteratur som använts i studien och som redovisats i teoridelen, finner man att merparten av de studier vars resultat författarna refererat till hör hemma i en västerländsk kontext. Resultaten från vår studie uppfattas gå i samma riktning som resultaten redovisade av Smith & Carlsson, Hoff, Amabile, Guilford samt Ouvinen-Birgerstam – alla västerlänningar. Detta väcker dock ytterligare frågor. Definierar man kreativitet och mäter den på samma sätt i en österländsk kontext? Hur ser till exempel buddister på kreativitet?

Val av metod

Syfte och frågeställningar gjorde att vi som författare ville ha en kvantitativ modell för att kunna mäta samband mellan kreativitet och självbild. Intresse fanns också att undersöka om

det fanns ett samband mellan olika kreativitetsmått. Författarna hade att välja mellan intervjuer eller omfattande testningar. Valet föll på testningar och så här i efterhand visar resultatet att detta gav mycket bra material att arbeta med. Ingen intervju hade kunnat ge detta svar på ett adekvat sätt. Vi vävde en tät väv med kreativitetstesten och fick en mycket bra syn på självbilden hos unga kvinnor i 18-19 års ålder. Dock upplevdes CFT-bedömningen vara komplicerad. Då vi som nybörjare skulle rätta eller scora protokollen upplevdes det finnas många olika sätt att tolka dessa. Det krävdes ett vant öga för att klara denna uppgift och vi fick lyckligtvis hjälp av erfarna CFT-testledare. Scoringen hade inte klarats enbart med manualen. Detta gör kanske CFT till ett något svårtillgängligt test, som på grund av den svåra bedömningen kanske väljs i andra hand, då det kräver viss utbildning.

Etiska överväganden

Studien föranledde inga större eller svårare etiska överväganden. De etiska överväganden som har gjorts gäller respekt för sekretess och anonymitet vilket framgår under Sekretess i avsnittet Metod ovan.

Förslag till framtida forskning

Då denna studie undersöker kreativitet, i kombination med självbild, samt har en målgrupp med unga kvinnor i 18-19 års ålder, finns det inte många jämförbara undersökningar. Vanligen har olika kreativitetsmått undersökts, men sällan i kombination med andra personlighetsaspekter. Det är därför önskvärt med fler studier inom kreativitetsområdet, som då kan kombineras med andra aspekter. Vår studie är endast baserad på unga kvinnor i 18-19-årsålder, varför det skulle vara intressant att även studera unga män i samma åldersgrupp.

Det skulle även vara av intresse att undersöka den *kreativa miljön*, som skolmiljö, fritidsmiljö, hemmiljö samt även familjekonstellationer, syskonrelationer och anknytning. En ny studie skulle kunna undersöka den *kreativa personens* motivation och ”inner & outer locus of control” genom att exempelvis göra semistrukturerade intervjuer med deltagarna.

Longitudinella studier där man exempelvis mäter självbild och kreativitet före och efter förändrade riktlinjers införande i skolmiljön kunde också vara befogat för att visa hur mycket den dagliga skolmiljön påverkar de unga vuxna deltagarna. Vi skulle önska att kommande studier undersöker sambandet mellan låtsaskompis i barndomen och kreativitet i vuxen ålder.

REFERENSER

Amabile, T. M. (1983). *The Social Psychology of Creativity*. New York. Springer-Verlag.

Amabile, T. M. (1996). *Creativity in Context*. Boulder, Colorado. Westview Press.

Blomberg, A-K. *Psykologexamensuppsats Vol. VIII* (1994):7 Självbildens utveckling under hög- och sen adolescensen – en jämförelse mellan flickor och pojkar. Lund. Institutionen för tillämpad psykologi. Lunds Universitet.

Carlsson, I. M. (2004). ”Kreativitet i skolans värld – klimat, ledarskap och det kreativa barnet”, i *Nära gränsen. Perspektiv på skolans arbetsliv*.(s. 257-285). Katrineholm: Arbetslivsinstitutets förlag.

Carlsson, I. M., Hoff, E. V. & Jönsson, P. (2005). The creative personality in a gender perspective, i J. W. Lee (red.), *Focus on Gender Identity* (p.81-93) New York: Nova Science Publishers, Inc.

Carlsson, I. M., Risberg, J. & Wendt, P.E. (2000). *On the neurobiology of creativity. Differences in frontal activity between high and low creative subjects. Neuropsychologia* 38 (2000) p. 873-885.

Csikszentmihalyi, M. (1996). *Creativity*. New York: HarperCollins Publishers.

Cullberg Weston, M. (2005). *Ditt inre centrum – Om självkänsla, självbild och konturen av ditt själv*

Cullberg Weston, M. (2005). *Självkänsla på djupet - en terapi för att reparera negativa självbilder*. Stockholm: Natur och Kultur.

Egidius, H (2002) *Termlexikon i psykologi, pedagogik och psykoterapi*. Lund: Studentlitteratur.

Egidius, H. (1997). *Psykologilexikon*. Stockholm: Natur och Kultur.

Erikson, E. H. (1981) *Ungdomens identitetskriser*. Stockholm: Natur och Kultur.

Guilford, J. P.(1967). *The nature of human intelligence*. New York: McGraw – Hill Book Company.

Havnesköld, L. & Risholm Mothander P. (2002). *Utvecklingspsykologi. Psykodynamisk teori i nya perspektiv*. Stockholm: Liber.

Hoff, E. V. (2003). *The creative world of middle childhood*. Lund: Institutionen för psykologi.

Hwang, P., Lundberg, I., Rönnberg, J., Smedler, A.(2005) *Vår tids psykologi*. Finland: Natur och Kultur.

Johnson M. (2003). *Självkänsla och anpassning*. Lund: Studentlitteratur.

Masreliez-Steen, G. & Modig, M (1998). *Självkänsla. Kvinnlig, manlig – mänsklig*. Finland: WSOY.

Ouvinen-Birgerstam, P.(1984) *Identitetsutveckling hos barn. En jämförelse mellan finska, jugoslaviska och svenska barn*. Lund: Studentlitteratur.

Ouvinen-Birgerstam, P. (1999). *Jag tycker jag är. Manual*. Stockholm: Psykologiförlaget. (Ursprungligen utgiven 1985.)

Smith, G. J. W. & Carlsson, I. M. (1990). *CFT Test på kreativ funktion. Manual*. Stockholm: Psykologiförlaget.

Smith, G. J. W., Carlsson, I. M., Danielsson A., Sandström S. & Westerlundh B.(1990). *The Creative Process. A Functional Model Based on Empirical Studies from Early Childhood to Middle Age*. Madison, Connecticut: International Universities Press, Inc.

Smith, G. J. W. & Carlsson, I. M. (2001). *CFT Creative Functioning Test*. Lund: Department of Psychology.

Tetzchner, S.von, (2005). *Utvecklingspsykologi – Barn- och ungdomsåren*. Lund: Studentlitteratur.

Williams, S. D. (2002) Self-esteem and the self-censorship of creative ideas. *Personal Review, Volym 31, Nummer 4*, pp. 495-503.

Wrangsjö, B. & Winberg Salomonsson, M.(2006) *Tonårstid*. Stockholm: Natur och Kultur.

LUNDS
UNIVERSITET

Bilaga A.

Mars 2007

Inbjudan till kvinnliga elever i årskurs 3.

Ni är välkomna att delta i vår forskningsstudie och har chans att vinna biobiljetter!!!

Vi är två psykologstudenter från Institutionen för Psykologi, Lund, som arbetar med vårt examensarbete inom området Personlighetspsykologi. Vi har som mål att samla in underlag till vår forskning under termin 9, dvs. vårterminen 2007.

Och nu skulle vi vilja ha hjälp av er i vår forskningsstudie!

Syftet med studien är att förstå mer om olika slags personligheter hos kvinnor i 18 -19-årsåldern.

Eftersom testerna har anknytning till bildämnet, kommer vi att besöka er på bildlektionerna fredagen den 13 april.

Studien är uppdelad i två moment. Det första momentet innebär att ni i helgrupp ska svara på några frågor och göra ett par uppgifter. Det tar ca 1 timme och 15 minuter. Man gör uppgifterna individuellt i klassrummet.

Det andra momentet i studien innebär att ni under v. 17-19 kan få delta i ett individuellt bildtest som tar ca 15 minuter. När testningen är slutförd kommer vi att lotta ut biobiljetter till deltagarna.

Under slutet av våren kommer vi tillbaka och berättar mer i detalj för er om syftet med de olika uppgifterna och vad hela studien går ut på!

Vi hoppas att ni tycker det låter intressant och har lust att vara med!

Med vänliga hälsningar,

Cecilia Eliasson och Helena Eriksson

Psykologstuderande

Ingegerd Carlsson

Handledare

Frågor om ungdomars fritid (Eliasson & Eriksson, 2007)

Namn: Skola/Klass

1. Gör du något av följande på din fritid? Markera med X:

- a) skriver dikter
- b) skriver berättelser, gör egna tidningar
- c) spelar teater eller skriver egna pjäser
- d) ritat, tecknat, gör egna serier
- e) hittar på egna sånger, gör egen musik
- f) hittar på egna danser, egna danssteg

2. Samlar du på "bra-att-ha-saker", saker som du får eller hittar och som du sparar även om du inte riktigt vet vad du ska använda dem till?

Ja ___ Nej ___

Om Ja, ge exempel:

.....
.....

3. Har du någonsin gjort egna leksaker?

Ja ___ Nej ___

Om Ja, ge exempel:

.....
.....

4. Har du någonsin hittat på egna sällskapsspel (inomhuslekar) eller utelekar?

Ja ___ Nej ___

Om Ja, ge exempel:

.....
.....

5. Hur ofta fantiserar och/eller dagdrömmar du?

Nästan aldrig _____
Någon gång i veckan _____
Nästan varje dag _____

6. Tycker du om att vara ensam ibland?

Nästan aldrig _____
Någon gång i veckan _____
Nästan varje dag _____

7. Hur ofta kommer du ihåg vad du har drömt?

Nästan aldrig _____
Någon gång i veckan _____
Nästan varje dag _____

8. Vilket påstående beskriver bäst hur du är?

Jag gör gärna likadant som andra _____
Jag tycker inte om att göra likadant som andra _____

9. Hur långt tillbaka i tiden kan du minnas?

Kommer du ihåg saker från när du var:

Två eller tre år? _____
Fyra eller fem år? _____
Sex eller sju år? _____

10. Hade du en låtsaskompis när du var liten?

Ja ___ Nej ___

Om Ja, ge exempel:

.....

TACK FÖR HJÄLPEN!

Instruktioner till Ungdomar, Collagetest
(Eliasson & Erikson, 2007)

Vi vill att ni, var och en, gör ett COLLAGE som ni tycker är lite TOKIGT eller TRAMSIGT.

Använd pappersbitarna och klistret som ni har fått.

Det är bara två saker som vi måste be er om:

- Titta inte på de andra. Vi vill att ni alla gör ert eget collage.
- Använd bara de material som vi har gett er. Ni behöver inte använda alla pappersbitarna. Ni kan använda så många, eller så få som ni vill.

Om ni har frågor får ni räkka upp handen så kommer vi runt och svarar på frågan individuellt - och tyst.

(Visa ungdomarna.) Ni har fått ett limstift. Ni kan antingen sätta lim på en pappersbit och klistra denna på det stora pappret eller också kan ni sätta lim på det stora pappret och klistra fast pappersbitarna på detta sätt.

(Visa ungdomarna.) Innan ni börjar är det en god idé att sprida ut pappersbitarna och titta på alla de olika formerna som ni har att välja mellan.

XX

Nu verkar det som om ni börjar bli färdiga. (ca 13 min)
Vi tar några minuter till för att runda av. (ca 15 min totalt).

Innan ni lämnar in era collage vill vi att ni gör ETT LITET KRYSS I NEDRE HÖGRA HÖRNET, så att vi vet vad som är upp och ner.

Skriv ditt NAMN på baksidan klart och tydligt.

Tack så mycket!

Nu kommer vi och samlar in era alster.

Instruktioner till Collagebedömarna (Eliasson & Eriksson, 2007)

Innan du börjar:

- Gå runt i rummet och få en **överblick** över alla collagen.
- Gå igenom **protokollet** som du fått för att skriva ner din bedömning. Som du ser vill vi att du bedömer collagen utifrån tre olika bedömningsdimensioner.
 - 1) Collagets kreativitet.
 - 2) Collagets tekniska skicklighet.
 - 3) Ditt eget personliga omdöme, gillar du collage mycket eller lite.

Bedömningsprotokollen består av **sju gradiga skalor** inom varje bedömningsdimension. För varje bedömningsdimension måste du använda hela skalan. När du gått igenom alla collagen måste minst ett ha fått en (1) poäng för kreativitet, och åtminstone ett måste ha fått sju (7) poäng. Likaledes gäller för teknisk skicklighet och eget personligt omdöme.

- Vi ber dig bedöma collagen **i förhållande till varandra (relativ jämförelse)** och inte utifrån någon bestämd bedömningsprincip som du kanske har för kreativitet eller teknisk skicklighet.

När du står framför ditt första collage:

- 1) Börja med att bedöma hur **kreativt** du tycker att collage är. **Förlita dig på din egen subjektiva definition av kreativitet.** En etta innebär väldigt låg kreativitet och en sju innebär att du anser collage vara mycket kreativt. Kryssa för ett nummer för varje dimension och var noga med att inte sätta några kryss mitt emellan.
- 2) Efter bedömningen av kreativitet, ber vi dig att ta ställning till hur **tekniskt skickligt** collage är utfört. Förlita dig även här på din egen subjektiva definition av teknisk skicklighet. Försök att hålla isär dina bedömningar av teknisk skicklighet från dina kreativitetsbedömningar. Bedöm varje dimension på egna kriterier!
- 3) Till sist ber vi dig ge **ditt personliga omdöme** och indikera hur mycket du tycker om collage själv. Åter igen, vill vi betona att du ska se de tre dimensionerna, kreativitet, teknisk skicklighet och personligt omdöme som tre skilda egenskaper. **Försök att inte bli påverkad av de bedömningar du ger collage på de andra dimensionerna.** Exempelvis ett collage som du ger en hög poäng på kreativitet, behöver du nödvändigtvis inte tycka är så tekniskt skickligt eller gilla själv – man kan också gilla ett konstverk utan att det är kreativt eller tekniskt skickligt utfört.

Bredvid de tre bedömningsdimensionerna finns numret på collage som du bedömer. Collagen blir placerade i rummet i nummerordningsföljd efter protokollet.

Tänk på att hela tiden kolla siffrorna så du verkligen bedömer rätt collage!

Kategorilista för den flexibla dimensionen i UUT (the Unusual Uses Test)

Föremål: Tomt mjölkpaket

- 1 *Återvinning*: Elda upp, kompostera, vika ihop så att de tar mindre plats, återvinningskampanj, som ved till brasan, returpapper, dricka i den på nytt, förbränna för att utvinna energi.
- 2 *Förvaring i allmänhet*: Låda, ”att lägga saker i”, ask, förvaring för småsaker, skål, behållare.
- 3 *Förvaring för speciella syften*: Pennställ, askkopp, mugg, smyckesask, ägghållare, litermått, skopa, att lägga glas i, frakta ömtåliga saker i, kruka till blomma, vattenkanna, förvara piercingar i.
- 4 *Leksaker*: Lådbil, dockhus, småbåtar, flotte, små karuseller, låtsas-akvarium, snör-telefon, dockkläder, göra små båtar som flyter på vattnet, låtsasflygplan, bygga leksaker av dem, t ex ”barkbåtar” och då ha mjölkpaketbåtstävling med barn i någon förskoleklass.
- 5 *Accessoir till husdjur*: Leksak till hunden, bo till fåglar, tunnel till husdjur, hamsterhus, använda som hundleksak genom att stoppa godis i dem (och tillförsluta dem), labyrinter för smådjur, fågelholkar.
- 6 *Experiment och uppfinningar*: Använda som tyngd så något inte blåser iväg, som öskar i båten.
- 7 *Byggnader*: Hus, väggar, tak, mur, vindmölla, byggmaterial till hus, miniatyrhögghus, slott, strimla och använda som isolering i hus, bygga fort, använda som tegelstenar, bygga modeller av hus, bygga koja, ”ljudisolera” ett rum med massor av paket på väggarna, brevlåda, stuprör.
- 8 *Möbler och interiör dekoration*: Pelare, stol, handfat, kruka till växter, bord, prydnadsgrejer, hylla, lampskärm, flera stycken som ett bord, vas, ljuslykta, en bekväm stol, en säng då man använder ett flertal paket, dörmatta, papperskorg, liten soptunna.
- 9 *Konstnärlig dekoration*: Skulptur, staty, konstverk, tavla, dekoration i fönster (slinga som hängs), mjölkpaketutställning, göra en lerfigur av, att använda vid en konstinstallation som vardagsattiralj.
- 10 *Apparatur*: Telefon, periskop, att bygga högtalare av, man kan använda dem som lyssnare eller skrika ur dem så att man hörs bättre.
- 11 *Spel, lekar*: sätta fast på cykelhjul för att få häftiga ljud, kalejdoskop, lägga folie i och bygga en liten damm/sjö, klippa till ett pussel och limma ihop igen, använda som form när man bygger ett sandslott.
- 12 *Kläder, skor*: Kostymer, klänningar, tofflor, skor, hattar, förklädnad vid maskerad, det går att göra accessorer av dem om de klipps på olika sätt, armband, klippa sönder och använda som botten i en väska (hemmasydd).
- 13 *Böcker, papper*: Klippa i och rita på, bokmärke, mall till att rita rektangel, pyssel, kort, skyltar, underlag, klippa ut pappgubbar, pappbakgrund när man gör collage.
- 14 *Musikinstrument*: Trummor, att klippa till plektrum av och spela med, använda till marackas om man håller i t ex ärtor.
- 15 *Annat (1 poäng för varje objekt)*: Solfjäder, musfångare, toa (baja-maja), flaskpost, hantlar, mjölkpaketstrimla, strimla/hacka och använda som utfyllnad på gångstigar, bygga stora julbockar, använda som shaker (sådan man blandar drinkar i), samla olika mjölkpaket (hobby?), göra till en ”bang”, riva sönder och klä in saker i dem (t ex toalettstolar, handfat), klippa sönder i små, små bitar och göra vinterlandskap då de agerar snö, göra hål i botten sen fylla med mjölk sätta en tejpbit för och sen får den som dricker allt över sig, festkonfetti, pengabörs, frysklamp, sil, luftballong, skattkista, ta bort smuts under naglarna (om man klipper sönder den förstås), vapen, kikhål, hälla juice i – kul bus, skrapa, som en sked eller gaffel, göra en surmjölkskupp, slå någon i huvudet med, man kan använda fulla paket som vikter om man vill träna sina biceps, mm.

Tre exempel på CFT-protokoll

Här nedan följer tre exempel för att belysa variationer i CFT-protokoll. Exempel 1 och 2 har humantema.

Exempel 1

1a Jag såg ingenting

1b Jag såg mest ljusa glimtar. Strålar

1c Som ljusa stålar. I mitten omringade de en mörk fläck, skugga.

2a Ett ljust människoansikte, där man ser bara halva ansiktet.

2b Jag såg en person som står till V i bild.

3a Någon ljus oval form till H i bilden.

3b Som en flaska. Typ en flaskhals på V sida.

4a Också som en flaskhals på V sida på bilden.

4b Ja, samma som tidigare. Bara klarare, tydligare.

5a En flaska till V och någon form av fat på H.

5b En mörk flaska och en skål eller fat vid sidan om.

6a En mörk flaska på V sida och en skål lite i bakgrunden.

6b Samma som tidigare. En flaska och en skål.

5 Samma som innan. En flaska mörk, bak i bilden och lite bakom ett fat eller en skål.

4 en flaska till V i bilden och en ljus skål i bakgrunden.

3 En flaskhals lite närmare i bilden på V sida och en ljus skål i bakgrunden.

2 En flaska till V i bilden och en ljus bakgrund.

1a En mörk flaska till V i bilden.

1b En mörk flaska till V i bilden.

1c en mörk skugga till V i bilden och ljusa konturer till H.

Exempel 2

- 1a. Väldigt snabbt. En vinge, något svart, hann inte uppfatta vad.
- b. Som någon insekt
- c. Som samma insekt.
- 2a. Tydligare. Mer trekantig vinge och till vänster en liten mindre vinge.
- b. Tydligare hela tiden. Nu någon figur med svart hud och kontur av en kropp.
- 3a. Ungefär samma som tidigare. Ett vitt streck i mitten av figuren. Oh även vingarna blivit tydligare.
- b. Nu som någon skuggfigur av något slag.
- 4a. Nu något man ritat med skuggningar, med tydligare konturer. Människa med vingar eller insekt.
- b. Människa mot vägg, står med ljuset bakifrån.
- 5a. Mer som tavla, målning av människogestalt.
- b. Ritat mer och mer. Även något till höger, något ritat. Hela bilden tydligare och tydligare.
- 6a. Ja, nu något huvud utan hår och kropp. Och vinge eller bakgrund som är målad, otydligare att se.
- b. Mer och mer människa, ritad med olika skuggningar.
- 7a. Ingen större skillnad. Tydligare konturer.
- b. Hela bilden, det såg ut som människa, nästan som tändsticka. Det röda är som är på tändstickan var svart och det ljusa tydligare.
- 8a. Helt mörkt kroppen. Ljusa fläckar på den nu. "Vingarna" är mycket tydligare.
- b. Samma, ljusare till höger.
- 9a. Nästan som en liten figur till höger. "Människan" blir tydligare och tydligare.
- b. Mer och mer som målning med kolpenna.
- 10a. Vingen innan nu som kruka.
- b. Kanten på krukans
- 11a. Nu som kruka, tydligare. Människan ser mer ut som en flaska.
- b. Ja, ganska tydligt. I mina ögon är det en flaska och en kruka som är ritad.
- 10a. Samma sak, ingen större skillnad.
- b. Än en gång samma sak
- 9a. Tydligare linjer och annan skugga. Fortfarande flaska och kruka.

b. Samma

8a. Än en gång samma sak. Ingen större skillnad på den.

b. Tydligare att det ser ut som en flaska och kruka.

7a. Samma igen.

b. Samma igen.

6a. Tydligare linjer och skuggor tydligare.

b. Tillbaka igen som insekt med vinge.

5a. Konturerna på krukans fram igen. Halsen på flaskan.

b. Kortare, jag är medveten om flaskan och krukans, så jag ser det fortfarande.

4a. Samma igen. Snabbare. Hinner inte uppfatta konturerna på samma sätt.

b. Som bilden mörkare på sidorna. Det går nog för snabbt. Jag har kvar i flaskan och krukans i huvudet.

3a. Inte riktigt halsen, mer rund form där, kan inte riktigt uppfatta flaskans form eller konturerna av krukans.

b. Halsen på flaskan börjar tyna bort liksom krukans kanter.

2a. Konturerna försvinner helt. Nu tillbaka till bilden från början som en vinge. Av en alv, insekt, trekantig liksom.

b. Ännu otydligare. De är vita och mörka partier. Svårt att ta ut någon bild.

1a. Samma igen. Mest linjer och konturer. De vita partierna är tydligare.

b. Som från början. Trekantig vinge, linjer, där jag trodde det var insekt.

c. Som från början. Konturer av människa eller insektsvinge.

Exempel 3

- 1 a. Oj! Ska jag säga? Eventuellt en sköldpadda
- b. Oj Jag vet inte. Något med vingar kanske
- c. Lika som den första. Vet inte.
- 2 a. Den var likadan
- b. Också likadan
- 3 a. Ja likadan. Som en anka eller något.
- b. Nej, vet inte. Alla ser likadana ut.
- 4a. Likadan
- b. Likadan
- 5a. Likadan
- b. Lite suddigare kanske.
- 6a. Mer...lite likadan, men mer, större.
- b. Likadan som förra.
7. Kändes skarpare.
- b. Likadan.
8. Ja, vet inte vad jag skall säga.
9. Likadan.
10. Lite mer som hel bild, mer detaljer.
11. Ja, likadant. (Kan du beskriva?) Lite mer som tavla, abstrakt (abstrakt?). Ja, att man kan tolka lite själv vad det är.
12. Hm, mer som något...en flaska kanske.
- 13a. Ja, någon typ av flaska och bakom typ en skål eller något.
- b. En kruka därbakom. Framme något konstigt, ser ej vad.
14. Likadan (Hur då?) Det vill säga vet ej. Det där framme. Någon typ av flaska.
- 13a. Den har någon slags kork eller något.
- b. Ja, samma som innan.
12. Likadan
- 11a. Ja, likadan som innan
- b. Nu mer.. kollar inte så noga. Samma bild hela tiden.

10a. Tja, vet inte riktigt.

b. Samma sak.

9a. Ja, samma som innan.

b. Det kanske är något i flaskan. (Kan du beskriva?) Ja, något lite så...vet inte. Något som sticker upp.

8a. Nej, det var det inte.

b. Ja, vet inte riktigt.

7a. Det kanske står på något och så en svart vägg bakom. Typ bord.

b. Samma bild.

6a. Gick fortare.

b. Mer suddigt nu igen.

5a. Mm, ja, det är likadant. Likadant.

b. Likadan.

4a. Mm...känns lite förändrad, men vet inte hur- Kändes lite annorlunda.

b. Lite längre fram.

3a. Ja, likadan. (Innehållet?) Suddigare, längre fram. Annars samma som innan.

b. Ja, fortare, större liksom.

2a. Mm, suddigare.

b. Ännu längre fram (närmare?) ja.

1a. Ännu närmare, ännu suddigare.

b. Mm, ja, ännu närmare.

c. Känns mer suddigt, fortfarande flaskan och krukans. Närmare varandra.

d. Flaskan förändrades på något sätt (Hur?) Lite mindre.